

บทที่ ๓

สารสำคัญของเรื่องที่เสนอผ่านตัวละครวิกตอริต

โดยทั่วไป คนไทยจะคุ้นเคยกับภายิต อย่าถือคนบ้า อย่าว่าคนเมา เป็นคำเตือนว่าอย่าได้ใส่ใจเก็บเอาสิ่งที่คนบ้าหรือคนเมาพูด หรือทำมาเป็นสาระ เพราะคนสองจำพวกนี้พูดและทำไปโดยขาดสติสัมปชัญญะที่สมบูรณ์ แต่อย่างไรก็ตาม บางครั้งเราอาจพบว่าคำพูดของคนบ้าฟังดูมีเนื้อหาสาระอยู่เหมือนกัน เพราะคนบ้าก็อาจจะมีความคิด มีจิตใจที่จะซึมซับเอาความรู้สึกร่างกายต่าง ๆ เข้ามาไว้ในตัว และแสดงออกได้บ้างแม้จะไม่สมบูรณ์เท่าคนปกติ ดังความเห็นของนักแต่งเพลง ยีนยง โอภากุล (แอ๊ด คาราบาว) ที่แต่งเพลงไว้ว่า

ฉันเป็นคนบ้าเพราะว่าสติไม่ดี ไม่ใช่คนไม่ดี ฉันมีสติไม่ดี

ฉันเป็นคนบ้าไม่ใช่คนไม่ดี ฉันสติไม่ดี ฉันเป็นคนบ้า

ถึงเป็นบ้าแต่ทำไมโง่ (ยีนยง โอภากุล เพลง “บ้า”)

ในงานจิตรกรรม จิตรกรกลุ่มเซอร์เรียลลิสต์ของฝรั่งเศสเช่น ซัลวาดอร์ ดาลี ได้แสดงวิธีการเข้าถึงความรู้ที่ไร้เหตุผลอย่างฉับพลันและเป็นอิสระ อันเป็นรูปแบบของคนบ้า ออกมาในผลงานจิตรกรรม ที่สร้างความตื่นตาตื่นใจแก่ผู้ดูผู้ชมเป็นอันมาก (สดชื่น ชัยประสาธน์ , ๒๕๓๗ : ๓๕) นอกจากนี้ นักเขียนชาวตะวันตกหลายคนก็ได้ให้ความสนใจกับความบ้า โดยนำมากล่าวไว้ในบทละคร นวนิยาย ด้วยเห็นว่าคนบ้าอาจจะ “พูด” บางอย่างที่ทำให้ผู้อ่านตกตะลึงประหลาด เช่น ในบทละคร Victor ou les Enfants au Pouvoir คนบ้าคืออดีตทหารที่เห็นเหตุการณ์ว่าแม่ทัพของตนขายชาติ โดยไปเข้ากับข้าศึก เมื่อกลับมาจากสนามรบก็พบว่าภรรยาเป็นชู้กับเพื่อน เขาจึงพูดเพื่อเข้าถึงสิ่งที่ถูกเก็บกดอยู่ในใจเขา ทำให้ผู้คนในสังคมที่เป็นชนชั้นกลางถึงกับตะลึงงัน หรือนวนิยายเรื่อง La Liberté ou L'Amour ของ เคสโนส มีบทพูดคนเดียวของคนบ้าซึ่งเป็นนักเทศน์ ในคำพูดเพื่อของเขามีเรื่องพระเจ้าและสวรรค์เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการสรรเสริญปีศาจและการยกย่องกิเลสตัณหา บทพูดเพื่อที่เคสโนสเขียนขึ้นนี้มีลักษณะเสียดสีศาสนา โดยประกาศจะเผยแพร่สารของพวกเซอร์เรียลลิสต์ที่ต้องการสอนผู้อ่าน ให้มีโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ใหม่ คือเห็นความสำคัญของความปรารถนาที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวตน และหาทางเปลี่ยนแปลงโลกให้เข้ากับความปรารถนานั้น (เรื่องเดิม น.๕๗)

ทัศนะของศิลปินกลุ่มเซอร์เรียลลิสต์ในฝรั่งเศสเห็นว่า ความบ้า เป็นหนทางหนึ่งที่จะขจัดอุปสรรคที่กีดกันระหว่างจิตไร้สำนึกกับจิตสำนึก และระหว่างความฝันกับความเป็นจริง (เรื่องเดิม น.๓๕) คนบ้าจึงเป็นผู้ที่สามารถเชื่อมโยงความคิด จิตใจกับสิ่งไร้เหตุผลและจิตไร้สำนึก (เรื่องเดิม

น.๔๕) ความคิดนี้สะท้อนออกมาชัดเจนในนวนิยายเรื่อง Nadja ของ André Breton ตัวเอกหญิงคือคนบ้าที่สามารถคิดและทำสิ่งที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของเหตุผล สามารถยังเห็นความเป็นจริงที่เร้นลับได้ (เรื่องเดิม น.๕๗)

สำหรับตัวละครวิกตอริตในเรื่องสั้นไทยที่ใช้เป็นข้อมูลนั้น แม้จะไม่ได้ถูกสร้างให้มีลักษณะทางจิตที่ลึกซึ้งถึงขนาดเชื่อมโยงกับสิ่งไร้เหตุผลและจิตไร้สำนึกได้ แต่ก็ถูกสร้างให้สามารถ คิด และ ทำ สิ่งที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของเหตุผล และ “พูด” บางอย่างที่ทำให้ผู้อ่านตกตะลึงพริ้งเพริดได้ แต่อย่างไรก็ตาม การที่ตัวละครวิกตอริตอยู่นอกเหนือจากการควบคุมของเหตุผลนี้ สอดคล้องกับความคิดของชาวยุโรปในศตวรรษที่ ๑๗ ถึง กลางศตวรรษที่ ๑๘ ที่เห็นว่าคนวิกตอริตคือพวกไร้เหตุผล (unreason) เหตุผลในที่นี้หมายถึง แนวทางการกล่อมเกลางของสังคม เช่น ความถูกต้อง ความเชื่อในศาสนา ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีในยุคสมัยนั้น ๆ เป็นต้น (Richard Howard, 1985 : 31) หมายความว่า ตัวละครวิกตอริตเหล่านี้ไม่อยู่ในระบบการกล่อมเกลางทางสังคม (Socialization) ซึ่งจากการวิจัยพบว่ามีสาเหตุอยู่ ๓ ประการ คือ ๑. ตัวละครนั้นวิกตอริตจริง จึงไม่รับรู้หรืออยู่ระบบการกล่อมเกลางทางสังคมไปโดยปริยาย ๒. ตัวละครนั้นไม่เต็มใจอยู่ในระบบการกล่อมเกลางของสังคม จึงถูกกล่าวหาว่าบ้า และ ๓. ตัวละครนั้นได้รับการกล่อมเกลางทางสังคมที่ไม่เหมือนกับตัวละครอื่น ๆ ในเรื่อง อาจจะเป็นเพราะสาเหตุทางยุคสมัยหรืออื่น ๆ ซึ่งก็ทำให้ถูกตัวละครอื่นกล่าวหาว่าบ้าเช่นกัน

หากเปรียบเทียบการนำตัวละครวิกตอริตมาใช้ประโยชน์ในการสื่อสาร ระหว่างนักเขียนเซอร์เรียลิสต์ชาวฝรั่งเศสกับนักเขียนชาวไทย จะเห็นว่าตรงกันในแต่ละประโยชน์ในการนำตัวละครวิกตอริตมาสื่อสารสำคัญของเรื่อง แต่นักเขียนเซอร์เรียลิสต์ชาวฝรั่งเศสมุ่งใช้ตัวละครวิกตอริตสื่อสาร และเป็นหนทางเข้าสู่จิตไร้สำนึกและความเข้าใจในความฝัน ที่พวกเขาเห็นว่าจะทำให้ยังเห็นความเป็นจริงที่เร้นลับได้ ในขณะที่นักเขียนชาวไทย มุ่งใช้ตัวละครวิกตอริตแสดงความคิดเห็นที่ตรงไปตรงมาต่อสิ่งที่เขาพบเห็น และเลียงออกไปจากการควบคุมของระบบการกล่อมเกลางของสังคม

ในเรื่องสั้นที่มีตัวละครวิกตอริตเป็นตัวละครเอก สิ่งที่ตัวละครวิกตอริตพูดหรือเสนอด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง เป็นสารสำคัญของเรื่อง เพราะเป็นเรื่องความกดดันที่เขาเคยเผชิญหรือกำลังเผชิญ ในบทที่ ๓ นี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์สารสำคัญที่เสนอผ่านตัวละครวิกตอริตในแต่ละเรื่อง เพื่อแสดงให้เห็นว่าตัวละครวิกตอริตเสนอความคิด และ/หรือ ปัญหาใดบ้าง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปสถานะทางเศรษฐกิจ

และสังคมของไทย ช่วงปีพ.ศ.๒๕๐๕ - ๒๕๓๕ อันเป็นช่วงเวลาที่ครอบคลุมข้อมูลที่ใช้ศึกษาไว้ด้วย เพื่อให้เห็นบริบทที่แวดล้อมตัวงานวรรณกรรมอยู่

ผลจากการสัมมนาศึกษาศาภาพที่เป็นจริงของทุกอนุภูมิภาคในประเทศไทย โดยคณะทำงานเลขานุการร่วมฝ่ายวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่วมกับคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน ปีพ.ศ.๒๕๓๘ พบว่าทุกอนุภูมิภาคมีความเป็นจริงที่คล้ายคลึงกันในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ ทุกอนุภูมิภาคได้ประสบปัญหาความไม่สมดุลของการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ที่ให้ความสำคัญกับภาคธุรกิจอุตสาหกรรม การส่งออก การท่องเที่ยว ที่ไม่ได้คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ฯลฯ นอกจากนี้ภาคเกษตรกรรมยังถูกทอดทิ้งไม่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาประเทศโดยส่วนรวม และไม่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐที่เหมาะสมอย่างทันการ เพราะเป็นการสั่งการจากส่วนกลางโดยไม่ให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ติดตาม ประเมินผล จึงทำให้เกิดช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบท เกษตรกรรมกับอุตสาหกรรม และการกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ

ด้านสังคม สถาบันครอบครัวและชุมชนอ่อนแอลงโดยลำดับ อันเนื่องมาจากการอพยพแรงงานจากชนบทเข้าสู่เมือง ในชนบทจึงเหลือแต่เด็ก คนเจ็บป่วยและคนชรา ในเมืองเต็มไปด้วยอบายมุข สถานเริงรมย์ ธุรกิจทางเพศ สื่อลามก นอกจากนั้นวัฒนธรรมที่ดิงงามของชุมชน/ท้องถิ่นเสื่อมลง คนขาดคุณธรรมและจริยธรรม มีความเห็นแก่ตัว ขาดความรับผิดชอบ ขาดความเอื้ออารีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีแนวโน้มของการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาแทนการใช้สันติวิธี มีกลุ่มคนด้อยโอกาส และประสบสภาวะความยากลำบากมากขึ้น

ด้านการศึกษา ทุกอนุภูมิภาคยังคงมีปัญหาค่าใช้จ่ายโอกาส และบริการทางการศึกษาที่ไม่ทั่วถึงทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ อีกทั้งระบบและหลักสูตรการศึกษาส่วนใหญ่กำหนดจากส่วนกลางที่มุ่งพัฒนาคนเพื่อเมืองและธุรกิจอุตสาหกรรมมากกว่าเพื่อสังคมชนบทและภาคเกษตร และไม่สอดคล้องกับศักยภาพ โอกาส สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุกอนุภูมิภาคอยู่ในภาวะถูกทำลายทั้งป่าไม้ ภูเขา แม่น้ำและทะเล อันเนื่องมาจากการขยายพื้นที่เพาะปลูกพืชเชิงเศรษฐกิจ การปลูกป่าเชิงพาณิชย์ การทำอุตสาหกรรมโม้หิน การตั้งโรงงานอุตสาหกรรมอยู่ริมแม่น้ำและริมชายฝั่งทะเล เป็นผลให้เกิดความแห้งแล้ง ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง อากาศเป็นพิษ แม่น้ำลำคลองและทะเลเน่าเสีย การขยายตัวของเมืองที่ปราศจากทิศทางการควบคุมทำให้เกิดปัญหาด้านสาธารณสุขโลกและมีปัญหาสังคมอื่น ๆ ติดตามมา

ด้านการบริหารจัดการและการเมือง ทุกอนุภูมิภาคเผชิญปัญหาที่เหมือนกันคือ การรวมอำนาจจากศูนย์กลาง ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ภูมิภาคที่ท้องถิ่นไม่ได้รับการยอมรับและส่งเสริม อีกทั้งการส่งเสริมการพัฒนาของภาครัฐยังมีลักษณะแยกส่วน ขาดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นอุปสรรคร้ายแรงต่อการพัฒนาทุกด้าน โดยส่วนรวม เพราะชุมชนขาดกลไกและกระบวนการที่มีประสิทธิภาพที่จะควบคุมดูแลแก้ปัญหาของตนเองได้ ยิ่งกว่านั้นยังมีแนวโน้มของปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนด้วยกันเอง และระหว่างประชาชนกับอำนาจรัฐ อันจะก่อให้เกิดความรุนแรงในสังคมต่อไปมากยิ่งขึ้น

สภาพการณ์ดังกล่าว ทำให้สถาบันทางสังคมต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ ครอบครัว การศึกษา การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และการศาสนาในปัจจุบัน ไม่สามารถปฏิบัติภาระหน้าที่ของตนตามบทบาทที่แท้จริงได้ การควบคุมทางสังคมเป็นไปอย่างไม่เข้มงวด ไม่กระตุ้นให้คนปฏิบัติตามระเบียบของสังคม ไม่ให้รางวัลเด่นชัดแก่ผู้ปฏิบัติชอบ และไม่ลงโทษจริงจังกแก่ผู้ฝ่าฝืน เมื่อประสบกับสถานการณ์ของโลกภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไป สถาบันเหล่านี้ก็ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างเหมาะสม สถาบันทางสังคมต่าง ๆ ไม่ได้สร้างรากฐานของคุณธรรมที่ลึกซึ้งแก่มวลสมาชิก ในสังคมไทยจึงมีลักษณะที่ผิดแผกแตกต่างจากสมัยก่อน กล่าวคือ มีจิตใจสับสน ขาดคุณธรรมต่าง ๆ ที่คนดีพึงมี เช่น ขาดความเมตตากรุณา สังคมไทยในปัจจุบันไม่สนใจจะกระทำความดี สังคมไทยจึงเต็มไปด้วยปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องเร่งรีบแก้ไข (ขบวน พลตรี, ๒๕๓๐ : ๑๑๑-๑๑๒)

แต่อย่างไรก็ตาม แม้จะมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายในสังคม ประชาชนก็ยังคงคาดหวังถึงสิ่งดีงามอันเป็นสภาพที่พึงปรารถนาสูงสุด สิ่งเหล่านั้นได้แก่การเห็นผู้คนมีความสุขสงบทางจิตใจ มีคุณธรรม หลักศาสนธรรมและการพัฒนาวิถีชีวิตภายใต้วัฒนธรรมไทยบนรากฐานของการรู้จักตนเอง พึ่งตนเอง และสามารถปรับตัวอย่างรู้เท่าทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ทั้งนี้โดยมีครอบครัวที่อบอุ่นอยู่กันพร้อมหน้า ควบคู่กับการมีองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งและเน้นการประสานความร่วมมือที่เอื้ออำนวยให้เกิดความยั่งยืนของภาคเกษตร สิ่งแวดล้อม ทรัพยากร ทั้งในภาคชนบท ภาคเมือง และภาคอุตสาหกรรม อีกทั้งเป็นสังคมที่ผู้คนมีน้ำใจต่อกันและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ยิ่งกว่านั้น ประชาชนทุกท้องถิ่นต้องการมีบทบาทเข้าร่วมจัดการและมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง พัฒนาท้องถิ่น และการดูแลฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพและวิถีชีวิตวัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนภายใต้ความร่วมมือของเครือข่ายองค์กรชุมชน และการรวมตัวของประชาชนหลากหลายอาชีพในรูปแบบ “ประชาคม” ที่ได้รับการคุ้มครองในเรื่องสิทธิมนุษยชนและการรองรับสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ต้องการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษา ตลอดจนการกระจายการพัฒนา การกระจายรายได้ที่เป็นธรรม และอำนาจการตัดสินใจจากหน่วยงานของรัฐมากขึ้น

นอกจากนี้ประชาชนยังต้องการเห็นการผลักดันทิศทางการพัฒนาให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนความเสมอภาคในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติระหว่างคนในเมืองและชนบท ระหว่างภาคเกษตรและภาคธุรกิจอุตสาหกรรม รวมทั้งโอกาสที่เท่าเทียมกันระหว่างบทบาทชายและหญิงในการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้และพัฒนา (คณะทำงานเลขานุการร่วมฝ่ายวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และ คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน , ๒๕๓๘ : ๖)

จากผลสรุปการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๐๕ - พ.ศ.๒๕๓๕) จะเห็นได้ว่าการพัฒนาก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมาย กลายเป็นความไม่สมดุลกันระหว่างความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ กับความสงบสุขของสังคม ประชาชนต้องเผชิญกับปัญหา รุมเร้าต่าง ๆ นานา และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างหวาดระแวง แต่อย่างไรก็ตามประชาชนก็ยังไม่หมดหวังที่จะเห็นสังคมอันงดงาม ความใฝ่ฝันถึงสิ่งที่คิดว่าเกิดขึ้นในใจ แล้วพากันพยายามทำให้เป็นรูปธรรมโดยการหาทางออกร่วมกัน เพื่อไปสู่สังคมใหม่ที่ทุกคนจะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ด้วยการจัดการสังคมที่เป็นระเบียบถูกต้องและสอดคล้องกัน

ในฐานะที่วรรณกรรมเป็นการแสดงออกและผลรวมของวิถีชีวิต ปัญหาและความใฝ่ฝัน ดังที่กล่าวข้างต้นจึงถูกบันทึกไว้ในวรรณกรรม และสะท้อนออกมาให้ผู้อ่าน ผลจากการศึกษาวิเคราะห์สารสำคัญในเรื่องสั้นที่มีตัวละครวิกตอริตพบว่า สารสำคัญที่เสนอผ่านตัวละครวิกตอริต ส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสถาบันสังคม ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะอธิบายเรื่องสถาบันสังคม เพื่อให้เข้าใจความหมายและประเภทของสถาบันสังคมเสียก่อน เพื่อเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ และความเข้าใจในสารสำคัญของเรื่องสั้นที่มีตัวละครวิกตอริตต่อไป

พิทยา สายหู อธิบายความหมายของคำว่า สถาบันสังคม ไว้ในหนังสือ ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกของสังคม ว่า ความหมายได้ทั้งสองอย่างคือ ๑. กลุ่มคนที่รวมกันแน่นอนด้วยจุดประสงค์ที่จะทำการต่อกัน ระหว่างกัน และร่วมกัน และ ๒. แบบอย่างของการกระทำทางสังคม ที่กำหนดไว้ชัดเจนแน่นอน เป็นที่รับใช้สืบต่อกันมา จะเป็นความหมายเน้นหนักไปทาง “กลุ่ม” หรือ “แบบอย่างการกระทำก็ตาม” ลักษณะสามัญร่วมกันที่ทำให้เกิดเป็น “สถาบัน” ได้ คือความมั่นคงแน่นอน เป็นที่ยอมรับนับถือกันในกลุ่ม ถ้าเป็น “กลุ่ม” ก็หมายถึงกลุ่มที่มีความยั่งยืนคงทนสืบต่อกันมาช้านาน จนทุกคนยอมรับนับถือ ถ้าเป็น “แบบอย่างการกระทำ” ก็ต้องเป็นแบบอย่างที่ใช้กันมานาน จนแน่ใจว่าควรต้องรักษาไว้ไม่ล้มเลิกเสียง่าย ๆ (พิทยา สายหู, ๒๕๑๑ : ๑๖๓ -๑๖๔)

ในหนังสือ สังคมวิทยา ของ รศ.ดร.สุพัตรา สุภาพ กล่าวไว้คล้ายกันว่า สถาบันสังคม หมายถึงกระบวนการซึ่งการรวมกลุ่มสมาคมกันก็ดี หรือว่าวิธีการต่าง ๆ ก็ดี ได้จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นระเบียบ (organized) มีระบบ (systematized) และมั่นคง (stabilized) สถาบันสังคมนั้นมีมากมาย สถาบันที่สำคัญมี ๖ ประการ ได้แก่

๑. สถาบันครอบครัวและการสมรส
  ๒. สถาบันการเมืองการปกครอง
  ๓. สถาบันศาสนา
  ๔. สถาบันการศึกษา
  ๕. สถาบันเศรษฐกิจ
  ๖. สถาบันนันทนาการ
- (สุพัตรา สุภาพ, ๒๕๒๕ : ๖๔)

แต่อย่างไรก็ตาม ระบบสังคมใหญ่ยังสามารถแยกออกมาเป็นส่วนย่อย ๆ เป็นระบบเล็ก ระบบน้อย สังคมจึงมิได้มีจำนวนสถาบันที่จำกัด แต่อาจมีสถาบันย่อยลงไปได้อีกมากมายในแต่ละสถาบันใหญ่ เช่นในสถาบันเศรษฐกิจ สามารถแบ่งให้เป็นสถาบันได้อีกหลายสถาบัน เช่น ธนาคาร การเล่นแชร์ การโฆษณาสินค้า การผูกขาด การแข่งขันเสรี ตลาดหุ้น ระบบดอกเบี้ย ฯลฯ ทั้งนี้เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นที่ยอมรับนับถือแล้วว่ามีความยั่งยืน มั่นคง ไม่เปลี่ยนแปลงหรือหายไปจากสังคมได้ง่าย ๆ (พิทยา สายหู, ๒๕๑๑ : ๑๘๑)

ด้วยเหตุที่สถาบันสังคมมีสถาบันใหญ่และสถาบันย่อยที่แบ่งออกไปได้อีกมากมาย ดร.บุญสนอง บุญโยทยาน จึงอธิบายว่าสถาบันทางสังคมวิทยา หมายถึงทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรม (concrete) สังเกตเห็นได้ และที่เป็นนามธรรม (abstract) มองเห็นไม่ได้ แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่มีอยู่ รูปธรรมเช่น การ

ประกอบพิธีทางศาสนา การสมรส การดำเนินการในด้านการปกครองและการเมือง (การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเปลี่ยนรัฐบาล และอื่น ๆ) ส่วนในด้านที่เป็นนามธรรม ก็คือสิ่งที่เป็นปทัสถาน (บรรทัดฐาน) สังคมต่าง ๆ ซึ่งมนุษย์ก็รู้แน่นอนว่ามีอยู่ แม้จะมีได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม (บุญสนอง บุญโยทยาน, ๒๕๑๘ : ๔๓ - ๔๔)

จากความเข้าใจในเรื่องสถาบันสังคมดังกล่าว ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องสารสำคัญที่สื่อผ่านตัวละครวิกตอริต ผู้วิจัยจึงแบ่งสารสำคัญออกเป็น ๓ กลุ่มคือ

- ๓.๑ สารสำคัญเกี่ยวกับปัญหาในสถาบันสังคมแบบรูปธรรม
- ๓.๒ สารสำคัญเกี่ยวกับปัญหาค่านิยม
- ๓.๓ สารสำคัญเกี่ยวกับสภาพการณ์อันเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

๓.๑ ปัญหาในสถาบันสังคมแบบรูปธรรม

คือปัญหาที่เกิดขึ้นในสถาบันสังคมต่าง ๆ ที่สามารถสังเกตเห็นขององค์ประกอบของสถาบันสังคมได้ชัดเจน ได้แก่ สมาชิก ระเบียบปฏิบัติ สถานที่ และจุดประสงค์ (วิทย์วิศทเวทย์, เสฐียรพงศ์ วรรณปก และ ณรงค์ เส็งประชา, ๒๕๓๓ : ๑๖) ในที่นี้ได้แก่ สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันครอบครัว และ สถาบันศาสนา

๓.๑.๑ สารสำคัญเกี่ยวกับปัญหาในสถาบันเศรษฐกิจ

สถาบันเศรษฐกิจ คือสถาบันที่ว่าด้วยวิธีการอยู่รอดของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ด้านการผลิต การแลกเปลี่ยน และการบริโภค (สุพัตรา สุภาพ, ๒๕๒๕ : ๕๐) โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การกินดีอยู่ดีของประชาชน (จรัญ พรหมอยู่, ๒๕๒๖ : ๔๗) ในเรื่องสั้นที่มีตัวละครวิกตอริต สารสำคัญที่เกี่ยวกับปัญหาในสถาบันเศรษฐกิจ ได้แก่ปัญหาเรื่องการว่างงาน คุณค่าของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และปัญหานโยบายเศรษฐกิจ

สภาพการว่างงานหรือคงาน เป็นปัญหาสำหรับทุกคนที่ต้องทำมาหาเลี้ยงชีวิต ผู้ที่ไม่มีงานทำย่อมต้องประสบปัญหาทางการเงิน และเมื่อไม่มีเงินก็จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันนี้ อย่างยากลำบาก ภาวะการว่างงานไม่ใช่ปัญหาของปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นปัญหาของสังคมด้วย เพราะสังคมที่มีอัตราผู้ว่างงานสูง ย่อมแสดงถึงภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำของสังคมนั้น และผู้ที่ไม่มียานทำ ไม่มีเงิน ย่อมเป็นผู้ที่มีแนวโน้มจะก่อความเดือดร้อนให้กับสังคมได้มาก ในส่วน

ของตัวผู้ว่างงาน เขาเองก็ได้รับผลกระทบ เพราะนอกจากจะไม่มีเงินใช้จ่ายแล้ว สังคมยังไม่ยอมรับ เพราะเขาไม่มีเงิน สภาพเหล่านี้เป็นปัญหาสำคัญของคนที่อยู่ในภาวะว่างงาน อันเป็นปัญหาสังคมประการหนึ่ง

นอกจากปัญหาเรื่องการว่างงานแล้ว ตัวละครวิกตอริตยังได้สื่อสารสำคัญเกี่ยวกับคุณค่าของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และนโยบายการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาล กล่าวคือ ตัวละครวิกตอริตตั้งคำถามให้ผู้อ่านได้คิดว่า ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่หลายประเทศทั่วโลกใช้อยู่ นั้น แท้จริงแล้วเป็นระบบที่ดีจริงหรือไม่ เพราะถ้าหากนายทุนทำตัวเป็นเผด็จการ ครอบครองอำนาจในการผลิตเสียแต่เพียงผู้เดียว ประชาชนทั้งหลายก็จะได้รับความเดือดร้อนอย่างมาก ในส่วนของเรื่องการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ ตัวละครวิกตอริตได้วิจารณ์ว่า รัฐบาลแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ซึ่งจะไม่มีทางสำเร็จไปได้

๓.๑.๑.๑ สารสำคัญเรื่องปัญหาการว่างงาน ได้แก่เรื่อง สาบสูญ

เรื่อง สาบสูญ พูดถึงปัญหาการว่างงานอันเป็นผลจากสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ปัญหาการว่างงานมิได้มีผลต่อฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ว่างงานเท่านั้น แต่มีผลต่อสภาพในสังคม รวมไปถึงสภาพจิตใจของเขาด้วย

ในเรื่อง สาบสูญ ตัวละครถูกไล่ออกจากงาน ทำให้ไม่มีใครยอมรับว่ารู้จักเขาแม้กระทั่งพ่อแม่พี่น้อง ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีสถานะของความเป็นบุคคลในสังคม กล่าวสั้น ๆ ได้ว่า เมื่อเขาดกงานก็เท่ากับเขาสาบสูญไปจากสังคมนี้ ชะตากรรมของตัวละครแสดงให้เห็นผลรวมของการว่างงาน ว่าเมื่อคนไม่มีงานทำ เขาจะต้องเผชิญกับปัญหาที่เลวร้ายอย่างไรบ้าง ทั้งที่เป็นรูปธรรมคือไม่มีเงิน และนามธรรม คือเรื่องของการยอมรับจากคนในสังคม การสร้างให้ตัวละครสาบสูญไปจากสังคมทั้ง ๆ ที่ยังมีชีวิต มีตัวตน จึงเป็นการสร้างเรื่องเหนือจริงเพื่อสะท้อนสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจของบ้านเมือง ที่ไม่สามารถสร้างงานมารองรับแรงงานได้เพียงพอ และเป็นภาพสะท้อนความรุนแรงของสังคม ที่มีต่อคนตกงานอันเป็นสภาวะทางนามธรรม ให้ปรากฏเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนด้วย

ผมกลับเข้ามาในเมืองอีกครั้ง ไม่มีใครยอมขาย
อาหารให้ผมเพราะการซื้ออาหารจะต้องมีบัตรประชาชน
เมื่อผมควักบัตรประชาชนออกมาก็พบว่า รูปถ่ายของผมกับ

ตัวอักษรทุกตัวที่อัดอยู่ในแผ่นพลาสติก ได้กลายเป็นเพียงแผ่นกระดาษขาว ๆ แผ่นหนึ่ง ไม่มีใครยอมรับกับผม เหมือนผมไม่ได้เป็นมนุษย์ร่วมโลกกับพวกเขา เหมือนผมได้ถูกลบชื่อออกจากการเป็นประชากรแล้ว ผมพยายามคิดเท่าไรก็คิดไม่ออกว่าเกิดอะไรขึ้นกับผม ผมจำได้ก็แต่เพียงถ้อยคำสั้น ๆ ของผู้จัดการบริษัทที่บอกกับผมว่า “คุณหมดสมรรถภาพแล้ว” ก็เท่านั้น....โลกทั้งโลกก็ปฏิบัติกับผมอย่างนี้

(สาบสูญ, น.๘๐)

นอกจากนี้ ชะตากรรมของตัวละครเอกยังแสดงให้เห็นว่า สถาบันเศรษฐกิจกลายมาเป็นสถาบันหลักที่มีอิทธิพลต่อสถาบันสังคมอื่น ๆ เช่น สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันศาสนา ตลอดจนสถาบันครอบครัว ยิ่งไปกว่านั้น สถาบันเศรษฐกิจยังเป็นตัวกำหนดสถาบันสังคมในแง่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม จากเดิมที่มีการจัดระบบความสัมพันธ์ในลักษณะที่สมาชิกเป็นองค์ประกอบของสังคม มาเป็นเพียงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับระบบเศรษฐกิจเท่านั้น

๓.๑.๑.๒ สารสำคัญเรื่องคุณค่าของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ได้แก่เรื่อง

พ.ศ.๑๓๐๐

เรื่อง พ.ศ.๑๓๐๐ วิจาณ์ระบบการค้าเสรีแบบทุนนิยม เพราะในการค้าเสรี ระบบการค้าการผลิตแบบทุนนิยมนั้นยกย่องกันว่าเป็นระบบที่สอดคล้องกับความเป็นประชาธิปไตย สนับสนุนให้เกิดการแข่งขันเพื่อผลผลิตและทางเลือกที่ดีกว่าของผู้บริโภค แต่อย่างไรก็ตาม หากมองให้ลึกลงไป ระบบทุนนิยมก็มีข้อเสียที่สำคัญ กล่าวคือ ผู้ที่ครอบครองทุนหลักในการผลิต จะเป็นผู้ที่ครอบครองอำนาจ ซึ่งผลที่สุดแล้ว ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมก็จะไม่ต่างไปจากระบบเศรษฐกิจแบบมาร์กซิสต์ หรือคอมมิวนิสต์ ที่กิจการทั้งหลายทางเศรษฐกิจ เช่นการผลิต การบริโภค การแบ่งปัน ตกอยู่ในอำนาจการผูกขาดของคนเพียงกลุ่มเดียว(สุพัตรา สุภาพ, ๒๕๒๕ : ๕๕) เรื่อง พ.ศ.๑๓๐๐ นี้ ผู้เขียนพยายามชี้ให้เห็นว่า ถ้าหากนายทุนพยายามดำเนินการเพื่อการผูกขาดทางการค้าแล้ว ผลเสียที่เกิดขึ้นจะเป็นเช่นไร

“พ.ศ.๓๓๐๐ ประชาชนไม่จำเป็นต้องมีสมองอีกต่อไป ด้วย
ไมโครชิปคอม พี.ดี.ฝังที่หัวกระบาล ทุกคนมีความรู้เท่า
ระดับปริญญาตรี”

(พ.ศ.๓๓๐๐, น.๕๐)

ความลับระเบิดตูมออกมาเมื่อประเทศทางฝ่าย
คอมมิวนิสต์แฉ โปยออกมาว่า เจ้าคอม.พี.ดี. นั้นเป็นผลผลิต
ของกลุ่มประเทศนายทุน ผลิตขึ้นมาควบคุมคนทั้งโลก
กระแข่าวจากประเทศหลังม่านเหล็กแจ้งว่ามันสกัดความ
ทะยานอยาก เรียกว่าทำลายประสาทระบบนั้นลงอย่าง
สิ้นเชิง คอม.พี.ดี.ที่ฝังลงบนหัวจับกั๊ง จะทำให้จับกั๊งมูมานะ
ทำงานอย่างเต็มกำลัง ความคิดที่จะขอขึ้นค่าแรงหรืออยาก
เปลี่ยนอาชีพจะไม่มีอยู่ในหัว เจ้าคอม พี.ดี.จะสั่งงานย้ำ
เตือนอยู่เสมอว่า งานของเจ้าคือจับกั๊ง เจ้าต้องขายแรงงาน
ในราคานี้

(พ.ศ.๓๓๐๐, น.๕๑)

ในระบบการค้าแบบทุนนิยม นายทุนต้องการผลิตสินค้าต้นทุนต่ำเพื่อให้สินค้า
ของตนขายได้มาก ๆ และในขณะเดียวกันก็ต้องกีดกันไม่ให้มีผู้ผลิตรายอื่นมาแข่งขัน เพื่อให้
ตนเองสามารถกำหนดคุณภาพและราคาสินค้าได้ตามใจ หนทางหนึ่งของการผลิตสินค้าต้นทุนต่ำ
คือควบคุมอัตราค่าจ้างแรงงานให้มีอัตราต่ำ และผู้ใช้แรงงานไม่เรียกร้องสิทธิใด ๆ เช่นการขึ้น
ค่าจ้าง สวัสดิการ ฯลฯ การควบคุมแรงงานไม่ให้เรียกร้องการปรับปรุง ทำได้ด้วยการสร้าง “ความ
พึงพอใจ” ในสิ่งที่พวกเขาได้รับและเป็นอยู่ แต่ในความเป็นจริงเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะมนุษย์ทุก
คนมีความคิดเปรียบเทียบความรวยกับความจน ความสบายกับความลำบากเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ในสังคมประชาธิปไตยที่เชื่อกันว่า ทุกคนมีอิสรภาพที่จะคิดและกระทำ

การจำกัดความคิดหรือเรียกอีกอย่างว่า “การสกัดความทะยานอยาก” (พ.ศ.๓๓๐๐ ,
น. ๕๑) จึงเกิดขึ้นในสังคมทุนนิยม เพื่อให้แรงงานและผู้บริโภคพึงพอใจในสิ่งที่เขาได้รับ ผู้เขียน
ใช้วิธีสร้างเรื่องเป็นแนววิทยาศาสตร์เพื่ออธิบายสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ชัดเจนว่า
วิธีการระงับความคิดของนายทุนนี้ น่ากลัวกว่าการปรับบังคับของโลกคอมมิวนิสต์ ที่ให้ทุกคนอยู่

ในฐานะแรงงานการผลิตเท่าเทียมกันหมด เพราะการระงับความคิดนี้ เป็นการครอบงำทั้งความคิด และจิตวิญญาณของมนุษย์โดยไม่มีใครรู้ตัว

นอกจากนี้ การกระทำของนายทุนดังกล่าวยังแสดงให้เห็นอำนาจของสถาบัน เศรษฐกิจ ที่ครอบงำไปถึงสถาบันศาสนา ซึ่งกำหนดหรือควบคุมจริยธรรมของสังคม สถาบัน เศรษฐกิจมีอำนาจกำหนดจริยธรรมของสมาชิกบางคน เพื่อให้ไปกำหนดความคิดและการกระทำ ของสมาชิกอื่น ๆ ในสังคม เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนโดยลำพัง

๓.๑.๑.๓ สารสำคัญเรื่องการแก้ปัญหา นโยบายทางเศรษฐกิจ

ชายหนุ่มคนดี สารสำคัญของเรื่องนี่คือ การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ ในเรื่องนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ปัญหาจากเศรษฐกิจก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ต่อเนื่องกันมาเป็นลูกโซ่ การแก้ปัญหาทุกวันนี้มักทำกันที่ปลายเหตุซึ่งไม่มีทางจะสำเร็จได้ หนทางที่ดีที่สุดคือต้องแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ นั่นก็คือทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดีให้ได้เสียก่อน ปัญหาอื่น ๆ ก็จะไม่ตามมา เรื่องชายหนุ่มคนดี ใช้ เหตุการณ์เล็ก ๆ เป็นเครื่องเปรียบเทียบ อธิบายให้เห็นความจริงในจุดนี้ ตัวละครชายหนุ่มในเรื่อง จะไปซื้อไข่ปิ้งที่สนามหลวงกิน แต่คนขายไข่ปิ้งยกหาบวิ่งหนีเพราะเจ้าหน้าที่เทศกิจมาไล่จับ

รถวิ่งบ้างคลานบ้างมาถึงสนามหลวง เขาลงเดินมอง
โน่นมองนี่อยู่พักหนึ่ง ความหิวแลบลิ้นเลียกระเพาะ เขาพา
ตัวเองเข้าไปหาไข่ปิ้ง คนขายไข่ปิ้งยกหาบวิ่งหนี เขาไล่ตาม
“กลับมาก่อน ๆ ๆ”

เขาตะโกนตาม

“หยุด! หยุด! บอกว่าไม่ให้เข้ามาขาย” เสียงหนึ่ง

ตะโกนเข้าหูเขา

ชายหนุ่มหยุด หันกลับมามอง เห็นคนแดงชุดสีทากี
ยืนวางท่าเหมือนเป็นเจ้าของสนามหลวง

(ชายหนุ่มคนดี, น.๔๖)

ชายหนุ่มจึงกล่าวกับเจ้าหน้าที่เทศกิจว่า

“คุณเป็นคนดีนะ รักสนามหลวงเหลือเกิน ผมก็เป็น
คนดีเหมือนคุณ ช่วยซื้อไข่ปิ้งให้หมด พวกนั้นจะได้เลิกขาย”

(ชายหนุ่มคนดี, น.๔๖)

การ “ช่วยซื้อไข่ปิ้งให้หมด” ที่ชายหนุ่มกล่าว ไม่ได้หมายความว่าตามคำพูดเช่นนั้นจริง ๆ แต่หมายความว่า “ทำให้เขามีเงิน” อธิบายได้ว่าเป็นการทำให้พ่อค้าหาบเร่เหล่านั้น มีสถานะทางเศรษฐกิจที่ดี สามารถดำรงชีพอยู่ได้ มีอาชีพและสถานประกอบการที่แน่นอนมั่นคง เขาจะได้เลิกเป็นพ่อค้าหาบเร่ ไม่ก่อความเกะกะให้บ้านเมืองอีกต่อไป ความเห็นของชายหนุ่มจึงนอกจากจะวิจารณ์นโยบายทางเศรษฐกิจว่าเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุแล้ว คำพูดของเขายังแสดงให้เห็นว่าสถาบันเศรษฐกิจนั้นสำคัญมาก กล่าวคือสถาบันเศรษฐกิจมีบทบาทในการควบคุมสถาบันอื่น ๆ ทั้งหมด ถ้าประชาชนมีสถานะทางเศรษฐกิจดี ปัญหาในสถาบันสังคมอื่น ๆ ก็จะแก้ได้ แต่ถ้าประชาชนมีสถานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ก็จะเกิดปัญหาขัดแย้งกับสถาบันสังคมอื่น ๆ อยู่ร่ำไป เช่นในเรื่อง ชายหนุ่มคนดี พ่อค้าหาบเร่ยากจนและไม่มีสถานที่ทำกิน เขาจึงต้องขัดแย้งกับกฎหมาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในสถาบันการเมืองการปกครอง เป็นต้น

หากเปรียบเทียบน้ำเสียง (tone) ของเรื่อง พ.ศ.๑๓๐๐ และ ชายหนุ่มคนดี จะพบว่าเรื่อง พ.ศ.๑๓๐๐ มีน้ำเสียงต้นตระหนก ในขณะที่เรื่อง ชายหนุ่มคนดี ผู้เขียนแฝงน้ำเสียงเสียดสีแบบตลกขบขันไว้ในคำพูดของชายหนุ่ม เรื่องสั้นสองเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงการมองโลกในแง่ร้ายและดี เรื่อง พ.ศ.๑๓๐๐ ผู้เขียนสร้างบรรยากาศและเรื่องราวให้ผู้อ่านรู้สึกที่โลกนี้ไม่มีความหวัง แม้แต่ระบบเศรษฐกิจที่คิดว่าดี เป็นความหวังของการอยู่ดีกินดี มีความเท่าเทียมกัน แต่แท้จริงกลับมีความเลวร้ายแอบแฝงอยู่ ในขณะที่เรื่อง ชายหนุ่มคนดี ผู้เขียนสร้างให้ผู้อ่านรู้สึกถึงความเอื้ออาทรและน้ำใจระหว่างเพื่อนมนุษย์ เห็นว่าปัญหาต่าง ๆ สามารถแก้ไขได้หากมองปัญหาได้ถูกต้อง ซึ่งในที่นี้ปัญหาไม่ได้อยู่ที่วินัยหรือการเคารพกฎหมาย แต่อยู่ที่สถานะทางเศรษฐกิจ น้ำเสียงและทัศนคติต่อปัญหาจึงเป็นส่วนช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจความมุ่งหมายของผู้เขียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจสาร ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

การดำเนินการทางเศรษฐกิจตั้งแต่ในระดับบุคคลต่อบุคคล ไปจนถึงในระดับนโยบายรัฐ มีความสำคัญต่อสมาชิกในสังคม เพราะมนุษย์ทุกคนมีความต้องการทางเศรษฐกิจ (สุพัตรา สุภาพ, ๒๕๒๕ : ๘๕) มนุษย์จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินการทางเศรษฐกิจใด ๆ ได้ นอกจากนี้ สถาบันเศรษฐกิจเป็นหน่วยหนึ่งของวัฒนธรรม เพราะเป็นสถาบันที่มีทั้งอิทธิพลและรับอิทธิพลจากสถาบันอื่น ๆ (สุพัตรา สุภาพ, ๒๕๒๕ : ๘๐) ดังนั้น เมื่อเกิดมีปัญหาลึกลงในสถาบันเศรษฐกิจ สมาชิกในสังคมจึงได้รับผลกระทบ ปัญหาในสถาบันเศรษฐกิจกลายเป็นปัญหาของสมาชิกในสังคมนั้นไปด้วย รวมไปถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในสถาบันสังคมอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสถาบันเศรษฐกิจอย่างมากในปัจจุบัน

๓.๑.๒ สารสำคัญเกี่ยวกับปัญหาในสถาบันการเมืองการปกครอง

ในเรื่องสั้นที่มีตัวละครวิกลจริตสื่อสารสำคัญของเรื่อง ปัญหาในสถาบันการเมืองการปกครองเกิดขึ้นจากคณะบุคคลในรัฐบาล ไม่ได้ทำหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในระบบสถาบันการเมืองการปกครองอย่างเต็มที่ มีการใช้อำนาจปกครองไปในทางที่ผิด มีความประพฤติที่ไม่เหมาะสมแก่การเป็นผู้บริหารประเทศ รวมทั้งดำเนินนโยบายต่าง ๆ อย่างไม่รอบคอบ ทำให้ประชาชนเดือดร้อน และก่อให้เกิดผลเสียแก่ชาติบ้านเมือง

สถาบันการเมืองการปกครอง คือบุคคลและกลุ่มที่มีหน้าที่ควบคุมรักษาระเบียบ ด้วยกฎเกณฑ์วิธีการอันเป็นบรรทัดฐานแบบอย่างแน่นอน ที่ยอมรับนับถือตรงกันในสังคม (พิทยา สายหู, ๒๕๑๗ : ๑๖๖) สถาบันการเมืองการปกครองมีหน้าที่ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ชวนำทางที่ถูกต้อง ช่วยประสานงานและการดำรงชีวิตของบุคคลให้ดำรงอยู่ได้อย่างสันติสุข ช่วยวางแผนและกำหนดนโยบายของส่วนรวม ให้หลักประกันคุ้มครองเสรีภาพของบุคคล สร้างคุณภาพ ระหว่างเสรีภาพกับการควบคุม เพื่อความมั่นคงของชีวิตของบุคคล และการดำรงอยู่ของสังคม (สุพัตรา สุภาพ, ๒๕๒๕ : ๗๒) เมื่อสถาบันการเมืองการปกครองมีความบกพร่องในหน้าที่ดังกล่าว ประชาชนในประเทศชาติย่อมไม่ได้รับความสุข

๓.๑.๒.๑ สารสำคัญเรื่องการทำงานและความประพฤตินักการเมือง ได้แก่ เรื่อง จดหมายจากทมิฬยันตี วัน...ซึ่งความหวังร้องไห้ และ ลัม

จดหมายจากทมิฬยันตี ตัวละครวิกลจริตเขียนจดหมายไปหานายทหารที่ไปรบอยู่แนวหน้า เธอเห็นว่าในการรบ ทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายศัตรูต่างก็อ้างว่ารบเพื่อชาติของตน เช่นเดียวกับนักการเมืองและรัฐบาล ที่อ้างว่าการกระทำของตนเองนั้นเป็นไปตามอุดมการณ์ “เพื่อชาติ” แต่แท้จริงแล้วอุดมการณ์นี้เป็นเพียงข้ออ้างเพื่อผลประโยชน์ของพวกเขาเท่านั้น การทำงานของนักการเมือง ซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของสถาบันการเมืองการปกครองจึงไม่ได้ทำเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง ทั้ง ๆ ที่ประชาชนเป็นสมาชิกของ “ชาติ” ที่พวกนักการเมืองอ้างถึง

อีกตอนนั้นฉันไม่รู้ว่ “รัฐบาล” ที่จะช่วยประชาชนเมื่อเดือดร้อน ไปมุดหัวอยู่ที่ไหน ฉันรู้แต่ว่า เด็ก ๆ ที่นำสงสารเพราะส่วนหนึ่งของรัฐบาลคือพ่อแม่เขานั้นทอดทิ้ง ต้องต่อสู้กับความทุกข์แต่เพียงลำพัง พวกเราพี่ ๆ เลยกลาย

เป็นรัฐบาลพลัดถิ่นไปเสียเอง...ซึ่งเราก็ไม่ได้มีงบประมาณ
ในการแก้ปัญหาหรอก...

ถึงตอนนี้ฉันก็อยากถามคุณว่า อีตอนที่คนจนตรอก
อย่างนั้น มีใครทองคำดาคำว่า “เพื่อชาติ” โผล่หน้าไปช่วย
เขาไหม

(จดหมายจากทมยันตี, น.๕๗)

จากตัวอย่างที่ยกมานี้ แสดงให้เห็นว่าทุกครั้งที่ประชาชนมีปัญหาที่ไม่เห็นมีรัฐบาล
มาช่วยเหลือแก้ปัญหาให้ประชาชนของชาติแต่อย่างใด อุคมการณ์ทางการเมืองจึงกลายเป็นเพียง
สูตรสำเร็จที่นักการเมืองจะใช้อ้างกับประชาชน แสดงตนว่าตนเป็นนักการเมืองที่ดี มีการทำงาน
ตามอุดมการณ์ แต่แท้จริงแล้วภายในคำว่า “อุดมการณ์” นั้นว่างเปล่า

วัน...ซึ่งความหวังร้องไห้ ตัวละครวิกจริตอดอาหารประท้วงรัฐบาลเพื่อเรียกร
้องประชาธิปไตยที่แท้จริง ในการประท้วงตอนต้นเขามีสคนมาให้กำลังใจและร่วมประท้วงด้วย
หลายคน รวมทั้งนักการเมืองคนหนึ่งด้วย แต่เมื่อนักการเมืองคนนั้นได้รับข้อเสนอให้ไปร่วมคณะ
รัฐบาลในตำแหน่งรัฐมนตรี เขาก็กลับเลิกประท้วงและหันไปยอมรับตำแหน่งในรัฐบาลอย่าง
ภาคภูมิใจ สឹมหมคสิ่นว่าเขากำลังประท้วงใครและเพื่อสิ่งใด ผู้เขียนต้องการจะบอกว่า นักการเมือง
ไม่มีความจริงใจในสิ่งที่ตนกระทำ อุดมการณ์เพื่อประชาธิปไตยไม่ใช่สิ่งที่พวกเขายึดมั่น หากแต่
หนทางใดที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองก็จะทำ แม้จะต้องเสียวาจาสัตย์หรือศักดิ์ศรีก็ตาม

ฉันคงไม่ต้องมาบอกตรงนี้อีกละนะว่า เขาสัญญา
กับผู้คนของแผ่นดินว่าอย่างไร เพราะบัดนี้...ฉันแน่ใจแล้ว
ว่า เขากำลังพยายามที่จะลืมถ้อยคำที่เขาเสียน้ำลายพูดไปนั้น
ให้สิ้นซาก

ลืมมันให้เร็วที่สุด ...เหมือนคนคิดบาปที่พยายามลืม
ตราบาปของตนเอง แม้ว่าบางที...ลืกลงไปในใจเขา...เขาคง
อาจจะละอายใจของตนเองอยู่บ้าง ถ้าเขาเกิดหวนนึกถึงถ้อยคำ
ที่เขาเคย“สรรสร้างปรุงแต่ง” ขึ้นมา เขาเคยบอกกับใคร ๆ ว่า
...เขาเป็นคนดี

และ...ขอให้ผู้คนของแผ่นดินไว้อใจเขา เหมือนดัง
เป็นความหวังที่สุกใสของชีวิต...

(ที่โง่กว่า)

***

(วัน...ซึ่งความหวังร้องไห้, น.๔๐)

จากพฤติกรรมของนักการเมืองดังกล่าว ทำให้เห็นว่าทุกวันนี้ อำนาจ และผลประโยชน์ในสถาบันการเมืองการปกครอง อยู่เหนือจริยธรรมในสถาบันศาสนา นักการเมืองจึงเป็นผู้ที่ไม่มีทั้งอุดมการณ์เพื่อสถาบันการเมืองการปกครอง และไม่มีทั้งคุณธรรม จริยธรรมที่ยึดมั่นเป็นแนวทางอันดีงามในการประพฤติปฏิบัติทางการเมือง

เรื่อง ลุ่ม ตัวละครทั้งหมดเป็นคนวิกลจริตที่อยู่ในโรงพยาบาลจิตเวช ร่วมกันเล่นละครในบทบาทของเทวดาชั้นสูง (พระพรหม พระอิศวร พระนารายณ์ ฯลฯ) ซึ่งสมมติให้เป็นตัวแทนของกลุ่มผู้บริหารประเทศ เนื้อหาของละคร วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของผู้บริหารประเทศ รวมไปถึงพฤติกรรมส่วนตัว

ในเรื่อง ลุ่ม ผู้เขียนต้องการจะบอกว่า ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลบริหารบ้านเมืองของไทย ไม่ได้ทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ ไม่มีการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาใดๆ หากแต่ปล่อยให้ประชาชนต้องทุกข์ยากในหลายๆ เรื่อง ทั้งเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา การจรรยาภิ ความยากจน การขาดที่ดินทำกิน ขยายผลผลิตไม่ได้ราคา การถูกข่มขู่จากผู้มีอำนาจรัฐ ฯลฯ ในขณะที่พวกเขาเองกลับเสวยสุขอยู่กับยศ อำนาจ และเงินตรา

คูทีรีเหล่าเทวดาจัดงานเลี้ยงกันเอิกเกริกกินอาหาร
งานละหมื่น คำละพัน ไปไหนก็มียานนำ มีรถสวรรค์มาก
พอ ๆ กับเมียน้อย วิมานก็แสนสุขโสมมสรทั่วทุกทิศ เงิน
ทองก็ดันฟ้าดินเมฆ แดงตัวแต่ละครั้งไม่เคยซ้ำชุด เครื่อง
ประดับเต็มตัว เต็มตู้ เหาะไปเที่ยวหิมพานต์เป็นว่าเล่น
อนิจจา ความแตกต่าง

(ลุ่ม, น.๑๓๒)

ในขณะที่เดียวกัน ผู้ที่ต้องการช่วยเหลือประชาชน ปลดปล่อยประชาชนจากความทุกข์ยากและการถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้บริหารบ้านเมืองกลับเป็นที่ขวางหูขวางตา เพราะเป็นผู้ขัดขวางความสะดวกสบายของเขาเหล่านั้น จนต้องถูกกำจัดให้พ้นไป

คนที่น่าสงสารคือเจ้าต่างหาก นี่คือบัญชาจาก
 สวรรค์ เจ้าถูกข้อมากบฏต่อไกรลาสสถานยุบให้คนตก
 นรกกระด้างกระเดื่อง ทำลายความมั่นคงของมหาเทพ
 ขึ้นมารับโทษทัณฑ์โดยดี

(ถ่ม, น.๑๓๕-๑๔๐)

โดยปกติ อุดมการณ์ของสถาบันการเมืองการปกครอง คือยึดมั่นในความมั่นคงของประชาชนและประเทศชาติ มิใช่ความมั่นคงของผู้บริหารประเทศ จากตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่าผู้มีอำนาจในการบริหารประเทศ จงใจใช้อุดมการณ์ทางการเมืองการปกครองอย่างผิด ๆ คืออ้างว่าความมั่นคงในตำแหน่งของคนคือความมั่นคงของสถาบันการเมืองการปกครอง แต่แท้จริงแล้วต้องการยึดมั่นอยู่ในตำแหน่ง อำนาจ และความสะดวกสบาย โดยไม่คำนึงถึงหน้าที่ที่แท้จริงของตนเองที่มีต่อสถาบันการเมืองการปกครอง นอกจากนี้ยังละเมิดจริยธรรมในสถาบันศาสนา เพราะแทนที่จะบริหารพัฒนาประเทศกลับโกงกินชาติบ้านเมือง ไม่ปฏิบัติตามที่เคยสัญญาไว้ก่อนได้รับตำแหน่ง

โคตรเหง้าเขาโก้นสร้าง สมัยใด มาฤ
 จึงที่ทางมีไกล กว้าง
 กินเมืองชั่วอึดใจ กินจุ จริงพ่อ
 เสวยป่าดงพญาซ่าง ชั่วช้าเมามัน

(ถ่ม, น.๑๓๖-๑๓๗)

จากตัวอย่างทั้ง ๓ เรื่องแสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบหนึ่งของสถาบันการเมืองการปกครอง คือ นักการเมืองและผู้บริหารประเทศ ไม่ทำหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในระบบสถาบันของตน ไม่มีอุดมการณ์เพื่อประเทศชาติ และไม่มีความจริงใจในการกระทำใด ๆ ของตน ซ้ำยังละเมิดศีลธรรม จริยธรรมได้อย่างไม่ละอาย เพราะ โกงกินประชาชนและ โกงกินผลประโยชน์ของชาติ ทำให้ประเทศชาติไม่เจริญก้าวหน้า ปัญหาต่าง ๆ มากมายไม่ได้รับการแก้ไข ประชาชน

เคื่อดร็อน และขาดความศรัทธาในกลุ่มบุคคลในสถาบันการเมือง ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความเบื่อหน่ายในสถาบันการเมืองการปกครองไปด้วยในที่สุด

๓.๑.๒.๒ สารสำคัญเรื่องนโยบายของรัฐบาล ได้แก่เรื่อง เหลื่อม
ลูกจันทน์ไปบนถนนราชดำเนิน และ นกในพายุตะวัน

เรื่อง เหลื่อม พฤติกรรมของตัวละครวิกลจริตแสดงออกถึงการวิจารณ์นโยบายการค้าระหว่างประเทศที่รัฐบาลออกมา เป็นการนำเอาสถาบันเศรษฐกิจมาเป็นความหวังให้กับประชาชน โดยอ้างว่าการลงทุนจากต่างประเทศจะทำให้เศรษฐกิจภายในประเทศดีขึ้น มีการจ้างงาน และมีปริมาณเงินหมุนเวียนในประเทศมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน รัฐบาลหรือสมาชิกในสถาบันการเมืองการปกครองกลับละเมิดแนวทางของสถาบันการเมืองการปกครอง และละเมิดจริยธรรมในสถาบันศาสนา เพราะรัฐบาลเองก็หาผลประโยชน์ด้วยการ โกงกินจากนโยบายที่ตนสร้างขึ้น มา ทำให้ผลประโยชน์ไม่ตกถึงมือประชาชนอย่างเต็มที่ เศรษฐกิจจึงไม่ได้ดีตามที่กล่าวอ้าง นอกจากนี้รัฐบาลยังไม่คิดให้รอบคอบว่า นโยบายสนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศดังกล่าว จะก่อให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรและสิทธิประโยชน์ของประเทศชาติอย่างไรบ้าง

ในเรื่อง เหลื่อม ตัวละครเอกของเรื่องเป็นผู้ต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยและปกป้องผลประโยชน์ของประเทศชาติในคราวเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๑๖ แต่ถูกทำร้ายร่างกายจนเสียชีวิต ทุกวันนี้เขามีชีวิตความเป็นอยู่แบบคนบ้าเร่ร่อน ไม่มีทั้งที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม เงินทอง ฯลฯ และที่สำคัญไม่มีใครสนใจเขาเลยโดยเฉพาะในภาครัฐ ทั้ง ๆ ที่อาจจะนับเนื่องเขาเป็นวีรชนในระบอบประชาธิปไตยได้คนหนึ่ง เพราะเขาเป็นบุคคลที่ต่อสู้เพื่ออำนาจประชาธิปไตยที่แท้จริง เพื่อให้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยดำรงอยู่อย่างถูกต้อง ดังาม กล่าวคือ อำนาจในการปกครองเป็นของประชาชนโดยเท่าเทียมกัน ไม่ใช่อยู่ในมือของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

ไม่เคยมีใครนึกบ้างว่า เขาอาจโดนซ้อมเสียเสียผู้เสียคน
คราวเกิดโศกนาฏกรรมใหญ่กลางเมือง กลางเดือนตุลา
(เหลื่อม, น.๕๕)

แต่ในทางตรงกันข้าม รัฐบาลในยุคต่อ ๆ มากลับมีนโยบายที่ขัดแย้งกับอุดมการณ์ของระบอบประชาธิปไตย เพราะแทนที่จะกระจายอำนาจและเสรีภาพสู่ประชาชนอย่างแท้จริง ก็

กลับเอาสิทธิอำนาจนั้นมาเป็นของตนแต่ผู้เดียว ทั้งยังกำจัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วย และที่เลวร้ายที่สุดคือ ออกนโยบายที่เป็นผลร้ายต่ออำนาจอธิปไตยของประเทศชาติ คือสนับสนุนให้ชาวต่างเข้ามาครอบงำผลประโยชน์จากประเทศไทย ตามข้ออ้างในนโยบายการค้าระหว่างประเทศ (ดูภาคผนวก ก) โดยไม่มีความละเอียดรอบคอบที่เคยเสียเลือดเนื้อ หรือแม้กระทั่งเสียสติสัมปชัญญะที่สมบูรณ์ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของประเทศชาติแต่อย่างใด ซ้ำยังไม่คำนึงถึงพวกเขาเหล่านั้นด้วยว่าปัจจุบันมีความเป็นอยู่เดือดร้อนอย่างไร ทั้ง ๆ ที่ตนก็กำลังแสวงหาผลประโยชน์จากระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่พวกวีรชนเหล่านั้นต่อสู้เพื่อให้ได้มา

คำคิณันท์ท่านผู้นำได้ไปงานเลี้ยงรับรองแขกเมืองซึ่งจัดขึ้น ณ ห้องโถงโอบอ้าใหญ่โตที่สุดของโรงแรมที่ดีที่สุดในทวีปเอเชีย

เสียงแซ่ซ้องเสียงสนทนาปราศรัยเสียง แก้วเหล้าเคล้าคละกัณจทำนองคริยางค์ สูงขึ้นไป จากชั้น ๒ จนถึงชั้นยอด บรรดาเศรษฐีจากตะวันตก ตะวันออกกลาง รวมทั้งนายทุนชั้นดีจากเกาหลี ญี่ปุ่น ก็กำลังวางแผนกอบโกยและกอบกามไปจาก เมืองนี้ไปให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ หลายรายกำลังหลั่งน้ำเชื้อให้สาวไทยเสียด้วยซ้ำ

เสียงแห่แหนแซ่ซ้องจากชั้นล่างยังดำเนินต่อไปและต่อไป

□ □ □

“แป๊ะคุ่มแป๊ะ”

(ลม, น.๕๗)

ลูกฉันหายไปบนถนนราชดำเนิน ตัวละครเอกในเรื่องต้องวิกลจริตเพราะสูญเสียลูกชายคนเดียวไปในเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตย เดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๑๕ (พฤษภาทมิฬ) ผู้เขียนต้องการจะบอกว่า นโยบายการปราบปรามผู้เรียกร้องประชาธิปไตยอย่างรุนแรงของรัฐบาลในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ มิได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนภายในประเทศ เช่นในด้านเศรษฐกิจ การลงทุน เท่านั้น แต่สังคมยังสูญเสียทรัพยากรบุคคลจากเหตุการณ์นี้ด้วย การสูญเสียบุคคลเหล่านี้มิได้เป็นการสูญเสียของสังคมแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก และผู้อาจเป็นแรงกำลังอันสำคัญของครอบครัว

นอกจากนี้ ที่กล่าวว่าไม่มีการฆ่าประชาชนในการปราบจลาจล แต่แท้จริงก็กลับมีผู้สูญหายไปอย่างไร้ร่องรอย และในที่สุดก็ไม่มีใครออกมารับผิดชอบ สุดท้ายนักการเมือง และรัฐบาลก็สนใจแต่การแย่งชิงตำแหน่ง ผลประโยชน์ และอำนาจของคนต่อไป ไม่มีใครใส่ใจว่าตนเองได้ก่อความเดือดร้อนไว้ให้ประชาชนและประเทศชาติอย่างไร และไม่สนใจว่าผู้สูญเสียจากเหตุการณ์ดังกล่าวจะต้องลำบากหรือทุกข์ยากอย่างไร

จวบจนกระทั่งบ่าย...เย็น...ค่ำ ก็ยังปรากฏ
ร่างของหญิงชราคนหนึ่งเดินค้นหาลูกชาย บนทางถนนที่
ทอดยาวสุดปลายตาอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ด้วยความหวัง
ว่าจะพานพบ

หล่อนยังคงเดินไปเดินมาบนถนนราชดำเนินจน
กระทั่งบัดนี้

ปากพร้าถามใครต่อใครว่า

“เห็นลูกฉันไหม ๆ ๆ ๆ”

“ลูกฉันหายไป บนถนนสายนี้...” บางครั้งหล่อนก็

ไปพูดคุยกับอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยอย่างเดียวดายไม่ว่า
กลางวันหรือกลางคืน ในขณะที่ท่านนักการเมืองผู้รักชาติ
ทั้งหลายกำลังสาละวนอยู่กับการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ ไม่มีใคร
มาสนใจหล่อนแม้แต่คนเดียว

(ลูกฉันหายไปบนถนนราชดำเนิน, น. ๖๘)

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ.๒๔๗๕ อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการมีประชาธิปไตยในเมืองไทย แต่จากเหตุการณ์การกวาดล้างผู้ที่ขัดแย้งกับรัฐบาลครั้งแล้วครั้งเล่า ชี้ให้เห็นว่าประชาชนไม่มีสิทธิและอำนาจในการปกครองตนเองอย่างแท้จริง อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยไม่ใช่สัญลักษณ์ของสิทธิและเสรีภาพในการปกครองตนเองอีกต่อไป หากแต่เป็นเพียงสัญลักษณ์ของอุดมคติที่ไม่เคยเป็นจริง การจัดตั้งรัฐบาลใหม่อยู่บ่อย ๆ เป็นข้อบ่งชี้ว่า สถาบันการเมืองการปกครองไม่มีเสถียรภาพ เพราะนักการเมืองแย่งชิงอำนาจจากการปกครองกันอยู่ตลอดเวลา ทำทุกอย่างเพื่อให้ได้อำนาจและผลประโยชน์มาสู่ตน คำว่านักการเมืองผู้รักชาติจึงไม่เป็นความจริง เป็นเพียงคำประชดประชันเสียดสีนักการเมืองเท่านั้น

นโยบายการปราบปรามผู้เรียกร้องประชาธิปไตยอย่างรุนแรง เป็นอีกวิธีหนึ่งในการรักษาอำนาจของผู้ครองอำนาจกลุ่มเดิม และ/หรือแสวงหาอำนาจในการปกครองของคนกลุ่มใหม่ นโยบายดังกล่าวจึงไม่ได้มีเพื่อความสงบเรียบร้อยของชาติแต่อย่างใด หากแต่เป็นหนทางในการครอบครองอำนาจทางการเมืองการปกครองของนักการเมืองเท่านั้น และสุดท้ายก็ก่อให้เกิดความวุ่นวายทางการเมืองอย่างไม่รู้จักจบสิ้น

นกในพายุตะวันตก ตัวละครเอกเป็นคนวิกลจริตที่ฝันว่าคนบินได้ เขาบินไปพบเหตุการณ์หลายอย่างที่แสดงให้เห็นว่าผู้คนกำลังหลงใหลคลั่งไคล้ในความเป็นชาติตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรม เทคโนโลยี แนวความคิด ฯลฯ ทั้งนี้เพราะรัฐบาลเองก็มีนโยบายสนับสนุนอย่างมาก โดยลืมนึกไปว่าสิ่งเหล่านี้กำลังกลายเป็นสิ่งมอมเมาประชาชน และมีผลเสียกระทบสังคมดั้งเดิมหลายประการ ตัวอย่างเช่น การใช้เทคโนโลยีตามแบบอย่างตะวันตกมาก ๆ ทำให้ละติภูมิปัญญาไทย การที่ทุกคนมีความเป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้น ไม่สนใจกัน ต่างคนต่างอยู่ ทำให้ขาดความอ่อนโยนในใจ ไม่มีความรักให้แก่กันแม้กระทั่งระหว่างคนในครอบครัวเดียวกัน หรือการที่ประชาชนมีสุขภาพอ่อนแอเพราะบริโภคน้ำดื่มที่ไม่มีคุณค่า เป็นต้น

ท่านผู้นำยื่นเค้นบนเวทีกลางสนาม

“ประชาชนที่รักทั้งหลาย” เสียงทรงอำนาจ

ของเขากังวานผ่านไมโครโฟน “จงละทิ้งไร่นาป่าเขา วิถีชีวิตเก่า ๆ ซึ่งพันนาการท่านไว้กับความยากจนล้าหลัง นานเป็นร้อยปีหลายชั่วอายุคน ไปสู่เขื่อนผลิตไฟฟ้า โรงงานอุตสาหกรรม ความเจริญด้านเทคโนโลยี ระบบข้อมูลข่าวสารที่จะบันดาลชีวิตใหม่อันมั่งคั่งบริบูรณ์กับท่านและประเทศชาติอย่างถาวรหนา ความยากจนล้าหลังต้องกลายเป็นอดีต”

คนปรบมือโห่ร้องขานรับกึกก้องและยังดังปานฟ้า
จวนถล่มทลาย

ท่านผู้นำกล่าวว่า “ไป ณ บัดนี้ อนาคตรุ่งโรจน์รอเราอยู่” เขาเหยียดขึ้นนิ้ว “ทางทิศตะวันตก”

(นกในพายุตะวันตก, น. ๕๐)

นโยบายการพัฒนาประเทศให้เป็นอย่างประเทศตะวันตก (หมายถึงประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา ฯลฯ) ของรัฐบาล เน้นไปที่ความเจริญทางวัตถุ โดยกล่าวว่าความเจริญเหล่านี้คือความมั่งคั่งของประชาชน และความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติ ซึ่งให้เห็นว่า ปัจจุบันสถาบันเศรษฐกิจมีอำนาจเหนือสถาบันการเมืองการปกครอง เพราะเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดนโยบายในการพัฒนาประเทศ และเป็นตัวตัดสินความเจริญรุ่งเรืองของชาติ

แต่อย่างไรก็ตาม ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจมิได้หมายความว่าประเทศชาตินั้นจะรุ่งเรืองมั่นคงเสมอไป เพราะชาติยังต้องมีความมั่งคั่งในวัฒนธรรมของตนเอง นโยบายการสร้าง ความเจริญของชาติโดยการดำเนินรอยตามชาติตะวันตกอย่างไม่ลืมหูลืมตา จึงอาจเป็นการทำลายวิถีชีวิตดั้งเดิม ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมอันดีงาม ซึ่งอาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการทำลายความเป็นชาติไทยของเราเอง

สถาบันการเมืองการปกครอง เป็นสถาบันที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศและกำหนดแนวทางของนโยบายต่าง ๆ ประชาชนทุกคนดำเนินชีวิตด้วยการจัดการของสถาบันการเมืองการปกครอง นักการเมืองจึงเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่อย่างสูงในการวางแผนและจัดการต่าง ๆ ให้กับประชาชน แต่จากสารสำคัญที่สะท้อนออกมาในเรื่องสั้นที่มีตัวละครวิถจริต พบว่าสถาบันการเมืองของไทย ไม่สามารถสร้างความพอใจให้แก่ประชาชนได้ ทั้งในด้านของนักการเมืองเองและนโยบายในการบริหารประเทศ นักการเมืองที่เข้ามาเป็นผู้บริหารประเทศ ส่วนใหญ่ไม่มีอุดมการณ์ทางการเมือง กล่าวคือไม่มีความจริงใจในการแก้ปัญหาให้ประชาชน มุ่งแต่กอบโกยผลประโยชน์ใส่ตน ความคิดในการทำงานหรือการวางนโยบายต่าง ๆ ก็ไม่สอดคล้องกับความ เป็นจริงและไม่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา สถาบันการเมืองซึ่งควรจะเป็นสถาบันที่ช่วย แก้ไขปัญหาทุกข์ร้อนของประชาชนจึงกลับกลายเป็นสถาบันที่ก่อปัญหาให้กับประชาชนเสียเอง

เมื่อนักการเมืองและผู้มีอำนาจในการบริหารและปกครองประเทศ ไม่ทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในระบบสถาบันการเมืองการปกครอง ชำนาญทางหรือนโยบายในการดำเนินงานของสถาบันยังผิดพลาด ไม่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาใด ๆ องค์กรประกอบของสถาบันการเมืองการปกครองสองประการดังกล่าว จึงทำให้สถาบันนี้ตกต่ำ ประชาชนไม่เชื่อถือ สถาบันการเมืองการปกครองจึงมีสภาพเป็นเพียงภาพลวงของการปกครองและการบริหารประเทศเท่านั้น กล่าวคือ มีสถาบันการเมืองการปกครองที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน แต่ไม่มีการดำเนินการตามอุดมการณ์ในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

๓.๑.๓ สารสำคัญเกี่ยวกับปัญหาในสถาบันครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมที่สำคัญที่สุด เป็นหน่วยของสังคมที่มีความสัมพันธ์และความร่วมมืออย่างใกล้ชิด (สุพัตรา สุภาพ, ๒๕๒๕ :๖๕) โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวไทยซึ่งมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย (Extended Family) คือมีพ่อ แม่ ลูก และญาติพี่น้องอยู่ในบ้านเดียวกัน หรือเขตบ้านเดียวกัน แม้จะสมรสแล้วก็ตาม ครอบครัวลักษณะนี้จึงมีความรักความอบอุ่น ญาติพี่น้องมีหน้าที่ช่วยเหลือดูแลลูกหลาน แต่สมาชิกอาจขาดความเป็นอิสระเพราะสมาชิกอาวุโสสูงสุดจะทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว (สุพัตรา สุภาพ, ๒๕๒๕ :๖๗)

แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันครอบครัวขยายในสังคมไทยมีจำนวนลดลงเปลี่ยนเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) ที่ประกอบด้วยพ่อ แม่ และลูกเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลทางเศรษฐกิจ เพราะการมีครอบครัวใหญ่จะมีการสิ้นเปลืองมาก (สุพัตรา สุภาพ, ๒๕๒๕ :๖๗) ประกอบกับแนวความคิดแบบปัจเจกชนและความอิสระ ทำให้สมาชิกในครอบครัวที่อายุน้อยกว่าต้องการมีอิสระจากผู้มีอาวุโสสูงกว่า จึงมีการแยกครอบครัวมาเป็นครอบครัวเดี่ยว แต่แม้ครอบครัวลักษณะนี้จะมีอิสระแต่ก็ห่างเหินจากญาติพี่น้อง อาจทำให้สมาชิกว่าเหว ขาดความอบอุ่น และไม่มีความเคารพนับถือบิดามารดาหรือผู้อาวุโสกว่า (ทองปลิว ชมชื่น, ๒๕๒๒ :๒๗)

ปัญหาที่เกิดขึ้นในสถาบันครอบครัวของไทย ส่วนใหญ่จึงเกิดขึ้น จากการเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวดังกล่าว เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของสถาบันครอบครัวไทย ที่ดำเนินและสั่งสมกันมานานมาก ทำให้สมาชิกบางคนยังไม่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับการมีครอบครัวเดี่ยวนี้ได้ และลืมไปว่าสมาชิกในครอบครัวเดี่ยวต้องเอาใจใส่กันและกันให้มากขึ้น เพราะไม่มีญาติพี่น้องคนอื่น ๆ คอยดูแลเอาใจใส่มากมายเหมือนครอบครัวขยาย ผลก็คือสมาชิกแต่ละคนสนใจอยู่แต่เรื่องของตนเองและลืมสร้างความสัมพันธ์กับสมาชิกอื่นในครอบครัว ทำให้เกิดความห่างเหินและรู้สึกไม่มั่นคง สมาชิกบางคนจึงเกิดความเครียดอย่างมาก และหาทางออกไปในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นไปในทางที่ทำร้ายตนเอง และ/หรือทำร้ายสังคม

ในเรื่องสั้นที่มีตัวละครวิกตอริต ตัวละครที่นำเสนอสารสำคัญเรื่องผลกระทบจากความสัมพันธ์อันร้ายแรงของสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ตัวละครวิกตอริตในเรื่อง วันของคนบ้า ภาพลวงตา และ หมาหาย

วันของคนบ้า และ ภาพลวงตา กล่าวถึงปัญหาครอบครัวในเรื่องเดียวกัน คือ ปัญหาความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ที่ต่างคนต่างอยู่ ไม่เอาใจใส่ดูแลกัน ทำให้สมาชิกในครอบครัวไม่มีความสุข ในเรื่อง วันของคนบ้า ตัวละครเอกเป็นนักศึกษาหนุ่ม มีครอบครัวที่ไม่อบอุ่น สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวไม่สนใจกัน แต่ละคนมีปัญหาที่ทำให้สมาชิกคนอื่น ๆ ได้รับความเดือดร้อน เช่น พ่อไปมีภรรยาใหม่ทำให้แม่ต้องทุกข์ใจ ทั้งยังบังคับให้เขาเรียนกฎหมายทั้ง ๆ ที่เขาอยากเป็นกวี พี่สาวของตัวละครเอกเป็นเมียน้อย ถูกเมียหลวงโทรศัพท์มาค่าอยู่บ่อย ๆ ส่วนน้องชายก็มองว่าเขาเป็นคนที่ไม่น่าใส่ใจเหมือน “หนังสือเล่มเก่า ๆ ประดับหิ้งในบ้านใหญ่โต” (น.๑๕)

“ความปรารถนาของมนุษย์ ความรัก ความซัง ความโคดเดี่ยว
โอ...นั่นแม่ผมนั่งเงิบ ๆ ในมุมมืดเย็นอย่างขลาดกลัว ดวง
ตาเศร้า ๆ ขมขื่น ครุ่นคิด จะคิดถึงอะไรล่ะ ผมรู้...ความหลัง
คนไม่มีความรู้ ชื่อสัตย์ เกิดมาเพื่อเป็นเมีย เป็นแม่ มีอย่าง
เดียวชีวิตที่ผ่านมา ความหวานชื่น ทุกข์ท้อและเจ็บร้าว...
ก็วันแล้วหนอพ่อ ไม่กลับบ้าน งานเก่งกำไร ไม่ได้กินเวลาไป
ทั้งหมดหรอก นักเรียนนอกสาวสวยเลขานุการินีหน้าอกกลัน
เหลือนั้นแหละ ชู ครั้งไว้

(วันของคนบ้า, น.๑๓-๑๔)

ในขณะที่เดียวกัน ในเรื่อง ภาพลวงตา แม้ว่านายคำเก็ง ตัวละครเอกจะมีครอบครัวที่อยู่กันพร้อมหน้า แต่เขาก็เห็นว่า ครอบครัวตนเองที่อยู่กันพร้อมหน้า และสมาชิกทุกคนเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมว่าเป็นคนดี ประสบความสำเร็จนั้น แท้ที่จริงไม่มีความรักและการใส่ใจซึ่งกันและกัน เขาจึงคิดว่าครอบครัวตนเองนั้นกำลังหลอกลวงสังคม และหลอกลวงสมาชิกในครอบครัวด้วยกันเองว่ามีความอบอุ่นเพียบพร้อม

...แกไม่รู้หรือว่าครอบครัวของพี่มีสภาพที่แท้จริงเป็น
อย่างไร มันไม่ใช่อย่างที่แกคิดหรือที่แกได้เห็น มโนและ
ครุ่นไม่ใช่เด็กตัวเล็ก ๆ อีกแล้ว พวกเขามีโลกของตัวเองเช่น
เดียวกับพี่สะใภ้ของแก บ่อยครั้งที่พี่แปลกใจว่าเธอเป็นเมีย
ของพี่หรือเปล่า ๒-๓ ปีที่ผ่านมาพี่รู้สึกว่าตัวเองจะเป็นส่วน
เกินภายในบ้าน ทนอยู่ในสภาพอึดอัดมาตลอด มันไม่มีข้อ
แก้ไขใด ๆ นอกจากการเริ่มต้นชีวิตของกันและกันอีกครั้ง

อาจจะเป็นเพราะเราทั้งสองคนดำเนินชีวิตสมรสจนเป็น
กิจวัตรประจำวัน ไปตามหน้าที่ของคุณ ราวกับเครื่องจักร
กลไกชนิดหนึ่ง...

(ภาพลวงตา, น.๕๑)

ตัวละครเอกเรียกครอบครัวที่ไม่ให้ความสนใจ ใส่ใจกันนี้ว่า “ครอบครัวอันปราศจาก
สามัญสำนึก” (น.๔๘) สามัญสำนึกในที่นี้คือ ความผูกพันอันเป็นเงื่อนไขผูกร้อยสมาชิกในครอบ
ครัวไทยไว้ด้วยกัน ครอบครัวของนักศึกษาหนุ่มในเรื่อง วันของคนบ้า และครอบครัวของนาย
คำเกิง ต่างมีสมาชิกอยู่ร่วมกันพร้อมหน้า แต่ทั้งหมดอยู่ร่วมกันอย่างขาดความรักความผูกพันต่อกัน
และกัน ต่างคนต่างเห็นกิจกรรมนอกบ้านของตนเองสำคัญกว่าคนในบ้าน ทำให้บ้านซึ่งในที่นี้คือ
ครอบครัว ไม่ใช่สถาบันที่ให้ความรัก ความอบอุ่น ความคุ้มครอง และความมั่นคงทางจิตใจสำหรับ
สมาชิก ดังที่กำหนดไว้ว่าเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของสถาบันครอบครัว อีกต่อไป (สุพัตรา
สุภาพ, ๒๕๒๕ : ๖๕) สำหรับตัวละครเอกทั้งสอง เมื่อประสบกับสภาพการห่างเหินของสมาชิกใน
บ้าน ทั้งสองคนมีความเครียดอย่างมาก ทำให้นายคำเกิงมีอาการทางประสาทและตัดสินใจหนีออก
จากบ้าน ส่วนนักศึกษาหนุ่มควบคุมพฤติกรรม อารมณ์ของตนไม่ได้ ถึงกับแก้ผ้าเล่นน้ำในที่
สาธารณะและมีอาการก้าวร้าวสลับกับเหม่อลอย พุดจาไม่รู้เรื่อง

หมาหาย แม้จะกล่าวถึงปัญหาความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวที่ราวฉาน เช่นเดียวกับ
เรื่อง ภาพลวงตา และ วันของคนบ้า แต่ก็เน้นในเรื่องผลกระทบของครอบครัวแตกแยกที่มีต่อเด็ก
มากกว่า ตัวละคร “ถึก” เป็นเด็กที่อยู่ในสภาพบ้านแตกจริง ๆ เพราะสมาชิกในครอบครัวแต่ละคน
กระจัดกระจายไปคนละทิศละทาง ทิ้งให้ถึกอยู่คนเดียว ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่าสถาบัน
ครอบครัวมีความสำคัญต่อสมาชิกทุกคนในครอบครัว หากคนในครอบครัวไม่รักกัน ไม่เอาใจใส่
ซึ่งกันและกัน จะทำให้สมาชิกรู้สึกขาดความรักและมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปในทางที่ไม่พึงประสงค์
โดยเฉพาะเด็ก ๆ เมื่อเด็ก ๆ ขาดการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่ก็จะถูกชักจูงให้เสื่อมเสียได้ง่าย
ตัวอย่างเช่นกรณีของถึกที่ครอบครัวแตกแยก ถึกจึงไม่ได้เรียนหนังสือ ดิฉยาเสพติด และในที่สุดก็
เป็นบ้า

ตอนอายุแค่ ๑๐ ขวบ แม่ของถึกก็ตายจาก ญาติทาง
พ่อคนหนึ่งรับเขาน้องคนเล็กไปเลี้ยง แต่กับมันไม่มีใคร
สนใจเพราะเห็นว่าโตแล้ว

(หมาหาย, น.๑๕๔)

ตาแจ่มหายไบนาน เมื่อกลับมาบ้านเก่าที่เคยอยู่กับ
ลูกเมียเก่าอีกครั้งก็พบว่า มีเด็กคนเดียวเท่านั้นที่อยู่บ้าน ส่วน
พี่ทั้งสามหายออกจากบ้านไปไหน ไม่มีใครรู้ เพื่อนบ้านบอก
ว่านาน ๆ จะกลับมาค้ำซั๊กคีนสองคีน แล้วก็หายไปอีก ส่วน
เด็กอยู่คนเดียว...ไม่ใช่...เด็กอยู่กับเพื่อนอีกกลุ่มหนึ่งที่แวะ
เวียนเข้ามาหา มันพร้อมกับขวดทินเนอร์
ถือยิ้มทั้งน้ำตา น้ำตาเอ่อออกมาตั้งแต่วินาทีแรกที่
มองเห็นพ่อเดินเข้าบ้าน มันไม่ได้ขอ มันไม่ได้ต่อว่า
มันได้แต่ยิ้ม

(หมาหาย, น. ๑๕๖)

ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญมากต่อระบบการพัฒนาทางร่างกายและจิตใจของเด็ก เป็น
สถาบันที่ส่วนใหญ่เลี้ยงดูเด็กให้เป็นคนที่มีเจริญเติบโตสมบูรณ์ ไม่ให้เกิดปัญหาสังคม ครอบครัวที่
ไม่ได้ให้การเลี้ยงดู รักใคร่ หรือให้ความสุขแก่เด็กอย่างเพียงพอ เช่นครอบครัวที่พ่อแม่แตกแยกกัน
ครอบครัวที่พ่อแม่ตาย หรือครอบครัวที่พ่อแม่ยากจนมีลูกมาก ไม่อาจจะเลี้ยงดูให้ดีได้ ลูกมักจะ
โน้มเอียงไปในทางที่ประพฤตินิสัยของสังคม ซึ่งเป็นปัญหาที่ทุกสังคมประสบ ไม่ว่าจะเป็น
สังคมที่พัฒนาแล้ว สังคมที่กำลังพัฒนา หรือสังคมที่ด้อยพัฒนาก็ตาม (สุพิศรา สุภาพ, ๒๕๒๕ :
๖๕)

ปัญหาที่เกิดขึ้นในสถาบันครอบครัวไทย คือปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสมาชิกใน
ครอบครัว ที่ไม่มีความรักความเอาใจใส่ต่อกันและกัน รวมทั้งปัญหาการทะเลาะไม่ให้เกิดการเลี้ยงดูเด็ก
ผู้ซึ่งต้องการความรักความเอาใจใส่อย่างมาก ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นสาเหตุหนึ่งเป็นเพราะ ครอบครัว
ไทยเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยว เมื่อต่างคนต่างทำหน้าที่ของตน
ก็เลยละเลื้มที่จะดูแลเอาใจใส่ หรือสร้างความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว ประกอบกับความที่เป็น
ครอบครัวเดี่ยว ก็ไม่มีญาติมิตรคนอื่น ๆ มาคอยทำหน้าที่ดังกล่าว สมาชิกจึงไม่รู้สึกรู้ว่าครอบครัว
เป็นที่ที่อบอุ่นและมั่นคงสำหรับจิตใจ เกิดความเครียดจนทำให้ต้องแสวงหาความรัก ความสนใจ
รวมทั้งความมั่นคงทางใจจากแหล่งอื่น เพราะเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องการ ได้รับความรัก
ความเอาใจใส่จากบุคคลอื่น

ส่วนสาเหตุที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวเดียวกันต่างสนใจแต่เรื่องของตนเองนั้น จากตัวอย่างในเรื่องสั้นชี้ให้เห็นว่า เป็นเพราะสมาชิกทุกคนต่างมีกิจกรรมส่วนตัวเป็นของตนเอง มีความเป็นปัจเจกชนสูง ตามแนวโน้มของสังคมที่ย้ำความคิดในเรื่องประชาธิปไตย ความเป็นตัวของตัวเอง (สุพัตรา สุภาพ, ๒๕๒๐ :๘๕) เช่น ลูก ๆ ของนายคำเก็งสนใจในเพลงและเพื่อนฝูง ภรรยามีงานกิจกรรมช่วยเหลือสังคมทุกวัน พี่สาวและน้องชายของนักศึกษาหนุ่มมีกลุ่มเพื่อนที่จะร่วมสนุกสนานได้ทุกเมื่อ พี่ชายของถึกต่างออกจากบ้านไปมีชีวิตเป็นของตนเอง ส่วนนายคำเก็ง นักศึกษาหนุ่ม และถึก ต่างถูกทอดทิ้งให้เป็นส่วนเกินของครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งหัวหน้าครอบครัวเช่นพ่อของนักศึกษาหนุ่มและพ่อของของถึก ที่มีวแต่ทำงานหาเงิน ไม่ใส่ใจสมาชิกในบ้านและไม่ทำหน้าที่ให้ความมั่นคงอบอุ่นทางใจให้แก่สมาชิกในครอบครัวของตน ซึ่งกรณีนี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้คนต่างให้ความสำคัญแก่สถาบันทางเศรษฐกิจมากกว่าสถาบันครอบครัว จึงเกิดการละเลยครอบครัวแล้วหันไปสนใจแต่การหาเงินเท่านั้น

ปัญหาครอบครัวแตกแยกเกิดขึ้นได้แม้สมาชิกในครอบครัวจะอยู่ร่วมกัน เพราะความสัมพันธ์อันดีของบุคคล เกิดขึ้นจากรักความเอื้ออาทรต่อกันและกัน ครอบครัวที่ไม่มีความรักและไม่เอาใจใส่ดูแลกันก็เท่ากับความสัมพันธ์ในครอบครัวนั้นร้าวฉาน เป็นผลให้สถาบันครอบครัวซึ่งควรเป็นแห่งแรก ที่จะให้ความอบอุ่นทางใจแก่สมาชิกของสังคม กลับสร้างปัญหา ความทุกข์ ความเครียด ให้กับสมาชิก สถาบันครอบครัวที่ล่มสลายจึงส่งผลกระทบต่อให้แก่สังคม เพราะเป็นสถาบันสังคมที่ไม่ได้ทำหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์และเต็มที่ ผลิตสมาชิกที่ไม่มีคุณภาพออกสู่สังคม ประกอบกับสมาชิกจากครอบครัวที่ล่มสลาย มีแนวโน้มจะก่อปัญหาให้สมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคม ทั้งนี้เพื่อเป็นการเรียกร้องความรัก ความสนใจ หรือเพื่อประชดครอบครัว ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

๓.๑.๔ สารสำคัญเกี่ยวกับปัญหาในสถาบันศาสนา

ปัญหาในสถาบันศาสนาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยนั้น เกิดจากการที่สมาชิกในสถาบัน หรือศาสนิกชน ไม่ปฏิบัติตามหลักคำสอนอย่างแท้จริง เป็นการแสดงความไม่รู้ไม่เข้าใจในหลักปฏิบัติของศาสนา ทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่สมาชิกอื่น ๆ ในสังคม และทำให้สถาบันศาสนาเสื่อมคุณค่าลง ทั้ง ๆ ที่ความมุ่งหมายที่แท้จริงของศาสนาทั้งหลายมีอย่างเดียวกัน คือ สอนให้คนเป็นคนดี ให้คนเข้ากับสังคมหรือให้ยอมสังคม ให้คนมีที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ให้มีความสามัคคี ให้มีบรรทัดฐานในการปฏิบัติ ตลอดจนเป็นที่รวมแห่งความเชื่อ และความเคารพนับถืออันสูงสุดของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกัน (สุพัตรา สุภาพ, ๒๕๒๕ :๘๐)

เรื่องสั้นที่ตัวละครวิกตอริตเสนอสารสำคัญเกี่ยวกับปัญหาในสถาบันศาสนานั้นได้แก่เรื่อง วิกตอริต ปล่อยคน คนบ้ากับขอทาน มนุษย์ต่างดาว และ ผู้ยิ่งใหญ่ข้างป่าขรเมล์

วิกตอริต ในเรื่องนี้ ผู้เขียนต้องการจะสื่อถึงความนิยมในการสร้างศาสนวัตถุที่สิ้นเปลือง โดยใช่เหตุ ผู้เขียนมีความเห็นผ่านทางตัวละครวิกตอริตว่า แม้จะเป็นสิ่งสำคัญทางพระพุทธศาสนา แต่ถ้าไม่มีความจำเป็นก็ไม่สมควรที่จะต้องสิ้นเปลืองเงินทอง เช่นในกรณี อ้ายคอก ตัวละคร วิกตอริตพยายามขัดขวางการฉลองสมโภชห่อพระในโรงเรียน เพราะเห็นว่าการมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ประดิษฐานไว้หน้าบริเวณโรงเรียนเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น เนื่องจากโรงเรียนก็อยู่ในเขตวัดอยู่แล้ว นอกจากนี้ยังเป็นการเบียดบังพื้นที่สนามกีฬาสำหรับเด็กนักเรียนที่แคบอยู่แล้วด้วย

โรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัด
แต่อยู่ในเขตวัด โบสถ์จึงอยู่ใกล้อาคารเรียน เนื่องจากวัดและ
โรงเรียนมีเนื้อที่น้อย สนามกีฬาจึงแคบ

ทุกเช้าครูเวรจะยืนเฝ้าอยู่ที่ประตูตรวจความเรียบร้อย
ของเด็กนักเรียน เด็กทุกคนต้องไหว้ครูเวรก่อน

ถัดไปอีกไม่กี่ก้าวก็ต้องไหว้รูปปั้นหลวงพ่อก่อตั้ง
วัดและโรงเรียน ถัดไปอีกนิดหนึ่งก็ไหว้ศาลพระพรหม ไหว้
โบสถ์ตามลำดับ แล้วจึงไหว้ห่อพระที่เพิ่งสร้างขึ้นใหม่

นี่ไม่นับต้นไม้ทรุดันใหญ่หลังโรงเรียนอีกต้น

(-----)

อ้ายคอกอดพระพุทธรูปหน้าคอกกว้างสามฟุตเอาไว้
แล้วโยกไปโยกมา ปากก็พร่ำเป็นห้วง ๆ ซ้ำ ๆ ว่า "อย่านะ
คนไม่รักดี เปลือง ๆ ไปโบสถ์ โนนโบสถ์" แต่ไม่มีใครฟัง
มัน พอจะหยุดโยกมันก็เป่านกหวีดเสียทีหนึ่ง

(วิกตอริต, น. ๒๖)

การทำบุญแม้จะเป็นแนวทางการปฏิบัติอันดีงามตามพุทธศาสนา แต่พุทธศาสนิกชนก็ควรคำนึงถึงความพอเหมาะพอควร หรือยึดอยู่ในทางสายกลางซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมอีกข้อหนึ่ง มิฉะนั้นการทำบุญอาจกลายเป็นความฟุ่มเฟือย หรืออาจกลายเป็นข้อบีบบังคับสำหรับผู้ที่ไม่พร้อม

ก็ได้ ดังนั้น ในการทำบุญตามแนวทางของพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนควรทำความเข้าใจความมุ่งหมายที่แท้จริงของการทำบุญ และคำนึงถึงหลักธรรมอื่น ๆ ประกอบด้วย การปฏิบัติตามแนวทางศาสนาดังกล่าวจึงจะถูกต้อง ดีงาม ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งผู้ให้และผู้รับ

ปล่อยคน ตัวละครวิกตอริตกล่าวชักชวนให้ผู้คนเลิกทำบุญด้วยการปล่อยนกปล่อยปลา แล้วหันมาปลดปล่อยตนเองให้หลุดพ้นจากบาปทั้งปวง พ่อค้าแม่ค้าและผู้คนที่มาทำบุญในบริเวณวัดนั้นต่างเห็นว่าเป็นคนบ้าจึงไม่ได้สนใจ แต่สิ่งที่คนบ้าพูดนั้นเป็นสารสำคัญที่ต้องการจะบอกว่า การทำบุญโดยการปล่อยสัตว์แท้จริงคือการทำบาป เพราะต้องมีการจับสัตว์มาขังกรง แล้วปล่อย แล้วจับอยู่ซ้ำแล้วซ้ำเล่า การทำบุญทำทานที่ดีที่สุดคือปลดปล่อยตัวเองให้พ้นจากบาปทั้งปวง

ปลดปล่อยตัวของท่านเอง ปลดปล่อยจากไซ้ครวน
ของความหลงผิด ความงมงาย ปลดเปลื้องตัวเองให้เป็น
อิสระจากการทำบาปกรรม สร้างความดีศรีอื่นให้ผู้อื่น
รวมทั้งสรรพสิ่งร่วม โลกทั้งหลาย ผู้ล้วนแต่เป็นเพื่อนเกิด
เพื่อนแก่และเพื่อนเจ็บ เพื่อนตายด้วยกันทั้งนั้น

จงเลิกปล่อยนก ปล่อยปลา ปล่อยเต่าเสียเถิด
แล้วหันมาปลดปล่อยตัวเองให้หลุดพ้นจากบ่วงบาป
ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้น ไปจงอย่าให้ความโง่เขลาเบา
ปัญญา มาร้อยรัดให้วิญญูณของเราจมดิ่งอยู่ในปลัก
ของอวิชา คือความโง่งม หลงผิด มีคบอดคุดคนโงค
เขลาอีกต่อไป แล้วท่านจะเบาหวิวมองแจ่ม สดใสอยู่
ในเนืองนาบุญอันแผ่ไพศาลไปตลอดกาลนาน

(ปล่อยคน, น.๑๕-๘๐)

สารสำคัญที่ตัวละครวิกตอริตเสนอออกมาในเรื่องนี้นั้น เป็นปัญหาเกี่ยวกับการทำบุญในพุทธศาสนา ซึ่งให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนทำบุญด้วยความเชื่อ ความศรัทธาเป็นหลัก โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลอื่น ๆ เช่นการทำบุญด้วยการปล่อยนกปล่อยปลา ผู้ทำมุ่งแต่จะให้ได้บุญมาสู่ตน โดยไม่คำนึงว่าสัตว์ที่ตนซื้อมานั้นได้มาอย่างไร แท้ที่จริงแล้วสัตว์เหล่านี้ถูกจับให้มาอยู่ในวงจรของการซื้อขายอย่างไม่สิ้นสุด การซื้อสัตว์เหล่านี้จากพ่อค้าแม่ค้าที่นำมาขายในบริเวณวัดจึงเป็นกรเบียดเบียนสัตว์อื่นโดยทางอ้อม เพราะแม้จะไม่ได้จับมาเอง แต่เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการจับสัตว์เหล่านี้มาขาย

การทำบุญจึงกลับกลายเป็นการทำบาปไปโดยไม่ได้ตั้งใจ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ทำบุญไม่รู้จักรับพิจารณาถึง เหตุ ผล และวิธีการ ให้ต้องแท้เสียก่อน

นอกจากนี้ผู้ทำบุญด้วยการซื้อสัตว์มาปล่อยยังเป็นผู้ที่เห็นแก่ความสะดวกของคนเป็นหลัก คิดว่าการใช้เงินเพื่อซื้อชีวิตเป็นการทำบุญที่สะดวกและได้บุญมาอย่างง่ายดาย แสดงให้เห็นว่า เงิน และระบบการซื้อขายซึ่งอยู่ในสถาบันเศรษฐกิจ ได้เข้ามาบิบบทบาทในการทำบุญของสถาบันศาสนา ทำให้รูปแบบการทำบุญเปลี่ยนไป และทำให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนมีความเข้าใจในการทำบุญอย่าง ผิดเพี้ยน กล่าวคือผู้ทำบุญใช้เงินซื้อบุญ แทนที่จะปฏิบัติด้วยศรัทธาและความเข้าใจในความมุ่งหมาย ของการทำบุญอย่างต้องแท้ ดังนั้น ในการทำบุญจึงควรจะต้องประกอบด้วยศรัทธา ที่ตั้งอยู่บน พื้นฐานของความเข้าใจในจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการทำบุญ มิใช่ทำไปด้วยความอยากได้บุญ หรือ ความศรัทธาที่ขาดความเข้าใจอย่างแท้จริง

คนบ้ากับขอทาน กล่าวถึงเรื่องของการให้ ซึ่งเป็นการทำบุญในรูปแบบหนึ่ง ผู้เขียน ทบทวนคุณธรรมเรื่องการให้ว่า แท้จริงการให้อาจไม่ใช่คุณธรรมก็ได้ถ้าผู้ให้ไม่มีความจริงใจ ตัวอย่างเช่นการให้ในเรื่องสั้นนี้ มีอยู่ ๔ แบบ คือ ๑. ให้แบบไม่ตั้งใจ(เจ้าหน้าที่เทศกิจให้นุหรี คนบ้า) ๒. ให้เพื่อตัดความรำคาญ(แม่ค้าให้สแตงค์คนบ้า) ๓. ให้ในลักษณะเป็นบุญคุณ(หญิงจีนให้ปอเปียะ ชายชราขอทาน) ๔. ให้เพราะคิดว่าคูดีในสายตาคนอื่น คิดว่าดีกว่าไม่ให้(คนบ้าให้สแตงค์ชายชรา ขอทาน) ทั้งหมดนี้เป็นการให้แบบหลอกหลวง ไม่จริงใจ ตัวละครวิกัลกริตใช้คำว่า “ขัดได้”

สำนวนว่า ขัดได้ โดยทั่วไปคือหลอก ปลอม ภายนอกดูดีแต่ข้างในไม่ใช่ ของดี คำว่า ขัดได้ ในการให้หมายถึง ภายนอกดูเป็นคนดี เอื้อเฟื้อ ใจบุญ แต่แท้จริงภายในไม่ใช่เพราะไม่ได้ให้ โดยจริงใจ เปรียบเทียบกับมะระขัดได้หมายความว่า มะระนี้กลวงอยู่แล้ว แยะอยู่แล้ว แต่มะขัดได้หมูหลอก ให้คูดี ซึ่งกลับแย้งไปอีกเพราะกลายเป็นว่านอกจากจะกลวงแล้วยังหลอกหลวงอีกด้วย เปรียบ เหมือนกับใจคนที่ภายในกลวง(ไม่จริงใจ ไม่ตั้งใจจะให้จริง ๆ) แล้วยังจะมาบอกว่าตนเองใจดี ใจบุญด้วยการทำทาน ลักษณะเช่นนี้ถือเป็นการหลอกหลวง เหมือนมะระขัดได้ แต่กระนั้นก็ตาม ตัวคนบ้าเองที่ให้สแตงค์ชายชราก็เพราะเห็นว่า “ขัดได้ก็อรร้อยดินะ” คือถ้าได้ให้แล้วคูดี และดีกว่า ไม่ให้

แกก็ยังคงยืนอยู่ตรงนั้น “กลวงนะ เอ็งก็กลวง ข้าก็
กลวง เอ็งมันถูกขัดได้แต่มันก็อรร้อยนะ ขัดได้สินะ”

(คนบ้ากับขอทาน, น. ๖๕)

การให้แบบที่ ๑ ให้แบบไม่ตั้งใจจะให้

ชายในชุดสีทากีมองนั่งเฉยอยู่ ควักนุห์รี่ขึ้นมาจุดสูบ พลางยื่นนุห์รี่ไปตรงหน้าชายคนนั้น แกร็บเอามาแล้วค่อย ๆ สอดลงเก็บในกระเป๋าอย่างบรรจง เสียงกรุ่นกริ่งดังขึ้นอีกเมื่อ แก่เปิดฝาครอบกระเป๋าเสื้อ

(เรื่องเดิม, น. ๗๕)

การให้แบบที่ ๒ ให้เพื่อตัดความรำคาญ

หล่อนหยุดทุกสิ่งทุกอย่าง หันไปหยิบเศษเหรียญบาท ในกระຈาดใบเล็ก ๆ เดินอ้อมมาที่ชายคนนั้น แยกวาดสายตา ตามหล่อนมายืนอยู่ตรงหน้า ยื่นมือที่ถือเหรียญบาทมาจนเกือบ จิดใบหน้า

“ เอ้า เอาไป แล้วก็ไปเสียทีซิ ”

(เรื่องเดิม, น. ๗๕-๗๖)

การให้แบบที่ ๓ ให้ในลักษณะเป็นบุญคุณ

หญิงจีนเดินเอางานปลั๊ยะซึ่งราคน้ำปรงโรยหน้า ด้วยปุทะเล ไปวางไว้ข้าง ๆ

“ กินซะ ลือคงเบื้อ แต่กินทุกวันก็ยังคงคิดว่าไม่มีอะไร จะกิน ” หล่อนรู้ดีว่าจะไม่ได้ยินคำตอบจากชายชรา นอกจาก การเงยหน้าขึ้นมองด้วยสายตาที่เหมือนจะแทนคำพูดขอบคุณ บางครั้งแกจะยกมือไหว้ขึ้นท่วมหัว มือสองมือที่ประกบกันอยู่ เหนือหัวค้างอยู่นานกว่าจะลดลง หล่อนหยัดกายขึ้นยืน มอง ลงไปยังร่างชายชราที่นั่งอยู่กับพื้นสกปรก ถึงหล่อนจะไม่ใช้ คนสูงมากนักแต่หล่อนก็ยืนค้ำเขาอยู่ หน้าที่ก้มข้มนั้นอยู่สูงเลย จากปลายตีนของหล่อนอย่างมากก็แค่หัวเข่า

(เรื่องเดิม, น. ๗๖)

การให้แบบที่ ๔ ให้เพราะคิดว่าคู่ดี และยังดีกว่าไม่ให้

เขาเอื้อมมือไปเปิดฝากระเป๋าเสื้อ ถ่วงลงไปในกระเป่า

หยิบเอาเหรียญบาทออกมาสองอัน เขาจ้องมองดูเหรียญบาท
 ในมือ หันไปมองชายชราที่นั่งยื่นชั้นอยู่ตรงหน้าแกงยหน้า
 ชั้นมองเขานิดหนึ่ง เสร็จแล้วก็ก้มหน้าลงตามเดิม เขายื่นมือ
 ไปตรงชั้น ปล่อยเหรียญให้กระทบชั้นอลูมิเนียม เสียงกระทบ
 ดังขึ้น “มันกลวง มันขัดได้นะ เอ็งอย่าขัดใส่เหมือนกู่ตะคา
 เฒ่า...”

(เรื่องเดิม, น. ๗๖)

สำหรับพุทธศาสนิกชน การบำเพ็ญทาน คือ ภาวนา ถือเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ
 เพื่อทำจิตใจให้สะอาด และยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น นอกจากนี้ชาวพุทธยังถือว่า การทำทานเป็น
 รูปแบบหนึ่งของการทำบุญ ดังนั้น พุทธศาสนิกชนทุกคน จึงนิยมทำบุญด้วยการให้ทานอยู่เสมอ
 แต่อย่างไรก็ตาม โดยปรัชญาของศาสนาพุทธ การทำทานมิใช่เป็นแค่เพียงการหยิบยื่นให้เท่านั้น
 หากแต่ผู้ให้ยังต้องมีจิตใจที่พร้อมจะให้ มิใช่ให้โดยการถูกขู่บังคับหรือไม่เต็มใจ หรือให้ด้วยจิตใจที่
 หวังผล ผู้ให้ต้องให้สิ่งที่ผู้รับต้องการ และรู้สึกเป็นสุขเมื่อได้รับ และผู้ให้ต้องให้โดยไม่เบียดเบียน
 ผู้อื่นหรือตนเอง หมายความว่าสิ่งที่นำมาให้นั้นเป็นสิ่งที่ได้มาโดยชอบ และตนเองพร้อมที่จะสละ
 ไปได้

ดังนั้นหากพิจารณาพฤติกรรมการทำทานของผู้คนในปัจจุบัน จะพบว่าคนส่วนใหญ่ทำทาน
 โดยขาดความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของการทำทานอย่างแท้จริง ดังตัวอย่างในเรื่องสั้นที่บางคนให้
 เพื่อตัดความรำคาญ บ้างก็ให้โดยไม่ตั้งใจ บ้างก็ต้องการบุญคุณ หรือบ้างก็คิดว่าตนเองจะได้คู่เป็น
 คนดีในสายตาผู้อื่น การทำทานจึงเป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของการกระทำ ที่ผู้กระทำคิดว่าตนเองจะได้
 บุญมาโดยง่าย แต่แท้จริงแล้ว การให้ที่ไม่ได้เกิดจากความบริสุทธิ์ใจ ความหวังดี และความตั้งใจ
 จริงในการให้ ไม่ใช่การทำทานตามความหมายของพุทธศาสนา ผู้ทำย่อมไม่ได้รับบุญอันสูง หรือ
 อาจไม่ได้รับแม้แต่ความสบายใจเลยด้วยซ้ำ

มนุษย์ต่างดาว ตัวละครเอกของเรื่องสื่อสารสำคัญเรื่องสันติภาพ เขาต้องการให้มนุษย์ชาติ
 รักกัน ไม่เบียดเบียนต่อกันและกัน มิฉะนั้นอาจจะเกิดสงครามทำลายล้างจนถึงขั้นสิ้นโลกเลยก็ได้
 ตัวละครเอกของเรื่องเป็นมนุษย์ที่อยู่ในโลกอนาคต เผชิญกับสงครามครั้งร้ายแรงถึงขั้นที่มนุษย์ถูก
 ทำลายหมดโลก เขาอาศัยเครื่องย้อนเวลากลับมายังโลกปัจจุบัน เพื่อบอกให้มนุษย์ระวังภัยจาก
 สงคราม

“...ผมเป็นมนุษย์อนาคต เดินทางมาจากอนาคตด้วย
ยานเวลา มาเพื่อจะตัดเตือนท่านทั้งหลายว่าให้ระวังภัยจาก
สงคราม ...”

(มนุษย์ต่างดาว, น.๕๕)

สายไปเสียแล้วที่ผมจะมานั่งนึกถึงสิ่งที่ผ่านมา
ความเชื่อและความรักถูกทำลายไปแล้วโดยสิ้นเชิง ถ้าผมมี
โอกาสอีกครั้ง ผมจะเผยแพร่ความรักในมนุษย์ออกไป ให้
ทุกคนรู้สึก ให้ทุกคนรู้ถึง ให้ซาบซึ้ง และระมัดระวังรักษา
สิ่งที่ไม่ต้องการจะได้ไม่เกิดซ้ำแล้วซ้ำอีก ผมสัญญา

(เรื่องเดิม, น.๕๗)

ตัวละครมุ่งหวังให้มนุษย์ทุกคนสามัคคี ปองคอง หยุคทะเลาะเบาะแว้งแก่งแย่งชิงดี ดังที่
เกิดขึ้นในโลกอนาคต ทั้งนี้เพื่อความสงบสุขของมนุษยชาติ เพราะมิฉะนั้นในอนาคตอาจเกิด
สงครามที่มีการล้างเผ่าพันธุ์มนุษย์ด้วยกันเอง และทุกคนจะเดือดร้อน

ผู้ยิ่งใหญ่ข้างป้ายรถเมล์ ตัวละครวิกลจริตเป็นนักศึกษากฎหมายที่ลาออกก่อนเรียนจบ เขา
เที่ยวเดินคุยกับใครต่อใครด้วยหวังว่าจะได้เป็นเพื่อนกัน เขามีความคิดอันเป็นสาระสำคัญของเรื่องว่า
การจะสร้างให้โลกมีสันติภาพ และทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้ คือการทำให้คนรักกัน ไม่ใช่ใช้
กฎหมายบังคับให้คนอยู่ในกฎเกณฑ์เดียวกัน

“ผมไม่ใช่นักกฎหมาย คุณเชื่อไหมผมค้นพบ
นานแล้ว กฎหมายไม่ใช่ทางแก้ปัญหาไม่ให้คุณรบบรามา
ฟันหรือทะเลาะกัน”

“แล้วอะไรล่ะ”

“ความรักไง ถ้าคนมีความรัก มีความเป็นเพื่อน เป็นญาติ
เป็นอะไรก็ได้ที่ดี ๆ เป็นแฟนกันได้ กฎหมายก็ไม่ต้องใช้”

(ผู้ยิ่งใหญ่ข้างป้ายรถเมล์, น. ๘๘)

คำว่า สันติภาพ ไม่จำเป็นต้องใช้ในความหมายของภาวะการไม่มีสงคราม หากแต่สันติภาพเกิดขึ้นได้กับคนเพียงกลุ่มเล็ก ๆ หรือแม้กระทั่งกับคนเพียงสองคนที่รู้จักกันเท่านั้น ความมุ่งหมายของสันติภาพคือทำให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ไม่มีข้อบาดหมางใด ๆ อันจะนำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้ง จากเรื่องสั้นทั้งสองเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และให้เริ่มสร้างสันติภาพเสียแต่วันนี้ หนทางของการสร้างสันติภาพเกิดขึ้นได้ด้วยการใช้คุณธรรมของมนุษย์ กล่าวคือให้ความรักความหวังดีต่อกันอย่างจริงจัง รู้จักให้อภัย และมุ่งสร้างเสริมความเข้าใจอันดีต่อกัน

คุณธรรมของทุกศาสนาเป็นหนทางที่จะทำให้โลกเกิดสันติภาพ เพราะไม่ว่าศาสนาใดต่างก็มุ่งหวังให้ศาสนิกชนของตนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สถาบันอื่น ๆ เช่นสถาบันการเมือง การปกครองก็ไม่อาจทำหน้าที่นี้ได้อย่างสมบูรณ์ เพราะกฎหมายมีลักษณะเป็นข้อบังคับให้คนปฏิบัติตาม แต่คุณธรรม จริยธรรมเกิดจากความเข้าใจและเห็นคุณค่า ผู้ที่ปฏิบัติจึงทำไปด้วยความสมัครใจ การที่ในอดีตและปัจจุบันนี้มีความขัดแย้งเกิดขึ้นต่าง ๆ มากมายหลายที่ ทั้งความขัดแย้งภายในประเทศและความขัดแย้งระหว่างประเทศ สาเหตุหนึ่งเป็นเพราะผู้คนไม่ยึดมั่นในคุณธรรม ไม่มีการให้อภัย มีแต่จะมุ่งเบียดเบียนกัน เอาชนะ หรือแก่งแย่งกัน ดังนั้นหากทุกคนมีคุณธรรมอยู่ในใจตามแนวทางของศาสนา ความขัดแย้งหรือสงครามก็จะไม่เกิดขึ้น และคุณธรรมเหล่านี้เองจะเป็นหนทางของการสร้างและรักษาสันติภาพในโลกอย่างแท้จริง

สถาบันศาสนา เป็นสถาบันที่มีคำสอนและแนวทางให้ศาสนิกชนปฏิบัติตาม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความดีงามของชีวิตและส่วนรวม แต่ปัจจุบัน สถาบันศาสนามีปัญหาจากการปฏิบัติของสมาชิก กล่าวคือ ศาสนิกชนไม่มีความรู้ ความเข้าใจในคำสอนของศาสนาอย่างถ่องแท้ ทำให้มีการปฏิบัติตามคำสอนอย่างไม่รอบคอบ และไม่ปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายของคำสอนนั้น ๆ เช่นการทำบุญอย่างฟุ่มเฟือย การหวังได้บุญด้วยวิธีการใช้เงินแต่ไม่ได้ทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ เป็นต้น นอกจากนี้ในบางกรณีก็ไม่ยึดมั่นในการใช้คุณธรรมตามหลักศาสนา อันได้แก่ความรัก และการให้อภัย ทำให้เกิดความขัดแย้งซึ่งบางครั้งก็ลุกลามถึงขั้นเป็นสงคราม ปัญหาในสถาบันศาสนาดังกล่าวทำให้สมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคมเคืองคร้อน ทั้งยังทำให้สถาบันศาสนาเสื่อมคุณค่าลง เพราะแนวทางในการปฏิบัติดังกล่าว เมื่อถูกปฏิบัติอย่างขาดความรู้ความเข้าใจ นานวันเข้าก็就会被บิดเบือน ไปจากแนวทางเดิมที่เป็นปรัชญาของศาสนาอย่างแท้จริง

สารสำคัญเกี่ยวกับปัญหาในสถาบันสังคม ที่เสนอผ่านตัวละครวิกตอริต ได้แก่ ปัญหาในสถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันครอบครัว และสถาบันศาสนา ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ เกิดจากความบกพร่องในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง หรือหลาย ๆ องค์ประกอบของสถาบัน เช่น ในสถาบันเศรษฐกิจ มีปัญหาอยู่ที่นโยบายและการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ ในสถาบันการเมืองการปกครอง ปัญหาอยู่ที่สมาชิกที่มีอำนาจหน้าที่ในการปกครอง ปฏิบัติตนไม่เหมาะสม ไม่เป็นไปตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ รวมทั้งมีนโยบายในการบริหารประเทศที่ผิดพลาด ในสถาบันครอบครัว สมาชิกของสถาบันต่างไม่ใส่ใจต่อกันและกัน ทำให้สมาชิกบางส่วนขาดความอบอุ่นทางใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกที่เป็นเด็ก ส่วนในสถาบันศาสนา สมาชิกของสถาบันไม่มีความรู้ความเข้าใจในหลักคำสอนของศาสนาอย่างแท้จริง ทำให้มีการปฏิบัติตามคำสอนอย่างผิด ๆ ส่งผลให้สถาบันศาสนามีสภาพตกต่ำ ขาดผู้เคารพศรัทธาลงเรื่อย ๆ เนื่องจากสถาบันเหล่านี้เป็นสถาบันหลักที่สมาชิกทุกคนในสังคมสังกัดอยู่ ดังนั้น เมื่อสถาบันเหล่านี้มีปัญหาเกิดขึ้น ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน โดยตรงก็คือสมาชิก เพราะสถาบันเหล่านั้นไม่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานให้แก่สมาชิกตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ได้

สถาบันสังคมแต่ละสถาบันแม้จะมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน แต่ก็ไม่ได้ดำเนินการอย่างเป็นเอกเทศ สถาบันหนึ่ง ๆ จะมีความสัมพันธ์กับสถาบันอื่น ๆ อยู่ด้วยไม่มากก็น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันเศรษฐกิจ เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อสถาบันอื่น ๆ มากที่สุด กล่าวคือ สถาบันอื่น ๆ ดำเนินกิจการของตนโดยคำนึงถึงสถาบันเศรษฐกิจเป็นหลัก เช่นในสถาบันการเมืองการปกครอง ผู้บริหารประเทศดำเนินนโยบายทางการเมือง และมีแนวทางในการปฏิบัติงาน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนเป็นหลัก หรือในสถาบันครอบครัว พ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลลูก ๆ เพราะสนใจแต่การทำงานหาเงิน ส่วนในสถาบันศาสนา รูปแบบของการทำบุญก็เปลี่ยนไปเพราะสถาบันเศรษฐกิจ กล่าวคือศาสนิกชนใช้เงินในการทำบุญมากขึ้นเพราะเห็นว่าสะดวกสบาย จนลืมคิดไปว่าการทำบุญต้องทำด้วยใจ หรือด้วยศรัทธาอย่างแท้จริง

ปัญหาที่เกิดขึ้นในสถาบันสังคมจึงมิได้เป็นความเดือดร้อนของผู้ประสบปัญหาใดปัญหาหนึ่งโดยตรง แต่เป็นปัญหาร่วมกันของสมาชิกในสังคมทุกคน เพราะสถาบันสังคมแต่ละสถาบันมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่อง สอดคล้อง และมีอิทธิพลต่อกันอยู่ตลอดเวลา สมาชิกในสังคมจึงย่อมได้รับผลกระทบจากปัญหาค้ำด้วยกันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม

๓.๒ ปัญหาเกี่ยวกับค่านิยม

ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คนสนใจ สิ่งที่คนปรารถนาจะได้ ปรารถนาจะเป็นหรือกลัวภัยมาเป็น สิ่งที่คุณถือว่าเป็นสิ่งบังคับ ต้องทำต้องปฏิบัติ เป็นสิ่งที่คนบูชายกย่องและมีความสุขที่จะได้เห็น ได้ฟัง ได้เป็นเจ้าของ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ อ้างจาก วิทย์ วิศทเวทย์, เสถียรพงศ์ วรณปก และณรงค์ เส็งประชา, ๒๕๓๓ : ๔๗) ค่านิยมจึงเป็นแนวความคิด และ/หรือ แนวทางการกระทำ ที่เป็นที่ยอมรับของคนหมู่มาก ปัญหาเกี่ยวกับค่านิยมที่เกิดขึ้นแล้วสื่อผ่านออกมาทางตัวละครวิกตอริตนั้น ได้แก่ปัญหาเกี่ยวกับคุณค่าของค่านิยม คือ ค่านิยมเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ และปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยม ที่มีลักษณะเป็นกรอบเกณฑ์ของสังคม

๓.๒.๑ ปัญหาเกี่ยวกับคุณค่าของค่านิยม ได้แก่ ค่านิยมเรื่องความ ไม่เท่าเทียมกันทางเพศ จากเรื่อง มัทรี

ในเรื่อง มัทรี ตัวละครหลักของเรื่องเป็นผู้หญิงอายุ ๑๕ ปี ที่พยายามจะทิ้งลูก ๓ คนไว้ที่ป้ายรถเมล์ เพื่อที่ตนเองจะได้ไปบวช ตำรวจควบคุมตัวเธอไปคุยที่โรงพัก นายตำรวจดูเธอว่าเห็นแก่ตัวที่จะทิ้งลูกไปบวช เธอจึงเถียงว่าพระเวสสันดรยังทำได้ ผู้เขียนแฝงน้ำเสียงเสียดสีไว้ว่าการออกบวชคือความเห็นแก่ตัวของผู้ชาย ในกรณีที่การออกบวชนั้นเป็นการผลักรถให้ผู้หญิง ทั้งยังเป็นเสมือนการตั้งคำถามว่า การที่ผู้ชายทิ้งครอบครัวออกบวชเป็นการใช้ศาสนาบังหน้าความเห็นแก่ตัวของผู้ชายใช่หรือไม่ ดังนั้น ค่านิยมที่ว่า ผู้หญิงมีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูลูกมากกว่าผู้ชาย จึงเป็นความคิดที่ไม่ยุติธรรมสำหรับผู้หญิง เพราะผู้ชายเองก็เป็นผู้มีส่วนร่วมในการก่อกำเนิด จึงสมควรที่จะมีความรับผิดชอบร่วมกัน นอกจากนี้ความคิดที่ว่า เพศชายเป็นเพศที่สร้างบุญได้สูง เพราะสามารถบวชได้ จึงไม่ควรมีใครไปขัดขวางหนทางในการสร้างบุญนั้น ควรเป็นความคิดที่นำมาทบทวนใหม่ เพราะถ้าการกระทำเช่นนั้นเป็นการผลักรถให้ผู้หญิง โดยที่ผู้หญิงต้องฝืนใจยินยอม ก็เท่ากับว่าผู้ชายเอาเปรียบผู้หญิง และกำลังสร้างบาปแทนที่จะได้บุญ

“คนเขาบวชกันเยอะแยะทำไมไม่มีใครว่า...”

หล่อนบ่นอย่างคือรั้นคล้ายกับไม่เข้าใจสิ่งที่นายตำรวจ
เทศนา

“ ก็...นั่นเขาไม่มีหวัง เขาไม่ได้ปิดสวะให้พ้นตัวเรา
นี่...มีที่ไหนกัน...จะทิ้งลูกไปบวช พุดง่าย ๆ จะหนีความ
รับผิดชอบ โดยใช้ศาสนาบังหน้า...ว่างั้นเถอะ...ถ้าลูกมัน
เต็มอกเต็มใจไปทุกข์ยากอยู่ข้างถนน แล้วจะแสดงว่าแม่มัน
ตัดกิเลสได้แล้วงั้นรี”

นายตำรวจเน้นเสียงคุเด็คเฝ้ามัน ได้หล่อน

“ แล้วที่ผู้ชายทำไมทำได้” ดูเหมือนหล่อนไม่ยอม

“ ใคร...ใครเขาทำกันยังงั้น...หา”

“ ก็...พระเวสสันดร”

(มัทรี, น. ๘๔)

ใน เวสสันดรชาดก พระเวสสันดรสามารถปล่อยให้นางมัทรีเลี้ยงลูกคนเดียว เพื่อตนเองจะ
ได้บำเพ็ญเพียรภาวนาได้อย่างเต็มที่ ไม่มีใครว่า แต่ในเรื่อง มัทรี ตัวละครหญิงทิ้งลูกเพื่อออกบวช
ไม่ได้ ซ้ำยังถูกประณามว่าร้ายต่าง ๆ นานา แสดงให้เห็นว่าความคาดหวังของสังคมที่มีต่อผู้หญิง
โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เป็นแม่นั้น มีสูงกว่าความคาดหวังจากผู้เป็นพ่อ กล่าวคือ ผู้หญิงมีหน้าที่เลี้ยงดู
ลูก ผู้ชายไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่นี้ได้ อีกประการหนึ่งสังคมมองว่า ผู้ชาย ละทิ้งภาระในเรื่อง
ครอบครัวไปบวชได้ ถือว่าเป็นสิ่งดี เป็นการตัดกิเลส แต่ผู้หญิงจะทำเช่นนั้นบ้างไม่ได้ เพราะ
แม้แต่กะหรี่นั้นยังมักเลี้ยงลูกของตัวเอง (ศรีดาวเรือง ๒๕๒๘ : ๘๓) การออกบวชของผู้ชายที่มี
ครอบครัวแล้ว แม้จะต้องได้รับอนุญาตจากบิดามารดาและภรรยาเสียก่อนจึงจะบวชได้ แต่ในทาง
ปฏิบัติ ย่อมไม่มีภรรยาคนใดกล้าขัดขวางการบวชของสามี เพราะเกรงจะเป็นบาปเนื่องจากไป
ขัดขวางหนทางธรรมของผู้ชาย

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนก็ไม่ได้เสนอความจริงข้อนี้เพื่อที่จะเรียกร้องสิทธิอันเท่าเทียมกัน
ในการที่จะทิ้งครอบครัวไปออกบวช หากแต่ต้องการแสดงให้เห็นความเป็นจริงอันแตกต่างระหว่าง
ผู้หญิงกับผู้ชาย ว่า ผู้หญิง แท้จริงแล้วคือกำลังสำคัญในการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว ผู้หญิง
ผูกพันกับลูกและรับผิดชอบต่อลูกมากกว่าผู้ชายทั้ง ๆ ที่ผู้ชายเองก็มีส่วนในการก่อกำเนิด การรับ
ผิดชอบในตัวลูกจึงน่าจะเป็นทางบุญอีกทางหนึ่งนอกเหนือจากการบวช (แบบเห็นแก่ตัว)แต่เพียง
อย่างเดียว

๓.๒.๒ ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยม

สังคมมี ค่านิยม เป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดและแนวทางให้แก่สมาชิกในสังคม โดยนิยามกันว่าถูกต้องและดีงาม ค่านิยมจึงมีลักษณะเป็นความเชื่อ และในขณะเดียวกันก็เป็นกรอบเกณฑ์ของสมาชิกในสังคม กล่าวคือ ทุกคนจะมีความสบายใจที่ได้คิด เชื่อ และทำตาม ๆ กัน ตามแนวทางของค่านิยมที่ได้วางไว้ เพราะรู้สึกว่าคุณเหมือนคนหมู่มาก ไม่แปลกแยกไปจากคนอื่น ๆ แต่กระนั้นการปฏิบัติตามค่านิยมก็ยังมีปัญหา เพราะมีสมาชิกบางส่วนในสังคม ไม่พอใจที่ต้องปฏิบัติตามความเชื่อและกรอบเกณฑ์ดังกล่าว เนื่องจากเห็นว่าเป็นการปิดกั้นอิสรภาพในความคิดและการกระทำของมนุษย์ ทั้งยังเห็นว่าการปฏิบัติตามความเชื่อและกรอบเกณฑ์ของค่านิยมมากเกินไป จะมีผลเสียต่อสังคม คือ ไม่มีการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในสังคม

เรื่องสั้นที่เสนอความคิดคัดค้านการปฏิบัติตามค่านิยมไปเสียทั้งหมด ได้แก่เรื่อง ข้ามฝั่ง ลำคลองสายนั้น และ ความโง่เขลา ผีเสื้อ เช้าวันหนึ่งของคนผิดปกติ ผมไม่บ้า และ บ่วง สันโดษ

ข้ามฝั่ง ลำคลองสายนั้น และ ความโง่เขลา เรื่องสั้นเรื่องนี้กล่าวถึงความเชื่อของคนในสังคม ว่าบางครั้งมีลักษณะงมงาย จนทำให้ไม่กล้าที่จะลบล้างความเชื่อเหล่านั้น แล้วลุกขึ้นมาแสวงหาความจริงและความรู้ คุ้มตนเอง ซึ่งให้เห็นว่า คนเรามีความเชื่อมากกว่าความรู้ และไม่กล้าแสวงหาความรู้ อาศัยยึดแต่ความเชื่อและทำตาม ๆ กันมาเท่านั้น ด้วยความเชื่อเหล่านี้ ทำให้คนเราต้องสูญเสียสิทธิประโยชน์อันพึงได้รับ ถูกเอารัดเอาเปรียบ และที่สำคัญคือ ไม่ได้รู้ความจริงแท้ของเรื่องที่มีความเชื่ออยู่นั้น

ตัวละครในเรื่องคือบุคคลอาชีพต่างๆ ในสังคม ได้แก่ นักข่าว นักปฏิวัติ นักศึกษา รัฐมนตรี นักโบราณคดี นักสังคมสงเคราะห์ หมอดู นักวิชาการ นักว่ายน้ำ นอกจากนี้ยังรวมเจ้าของเรือ และ คนบ้า คนเหล่านี้มีความต้องการที่จะข้ามลำคลองไปยังอีกฝั่งหนึ่ง แต่ด้วยความเชื่อที่ว่าคลองสายนี้อันตรายมาก ใครตกลงไปต้องตายเพราะแม้แต่ขนนกยังจม ทำให้พวกเขาต้องโดยสารเรือลำหนึ่งไป เรือลำนั้นเป็นกิจการผูกขาดโดยตระกูลเดียวมาช้านาน ไม่มีใครกล้าเรียกร้องคุณภาพและบริการที่ดีกว่านี้ เพราะถูกขู่ถ้าไม่มีเรือลำนี้ใครก็ไม่สามารถข้ามคลองได้ แต่วันหนึ่ง คนบ้าที่โดยสารมาในเรือพร้อมผู้โดยสารคนอื่น ๆ ทำเรือล่มกลางคลอง ทุกคนพากันว่ายน้ำเอาตัวรอด ยกเว้นคนบ้ากับเจ้าของเรือ ทำให้ทุกคนรู้ว่า แท้จริงน้ำในคลองลึกเพียงอกเท่านั้น

ที่สุด ตระกูลคัมภากี้ผูกขาดการเดินเรือไว้เพียง
 ตระกูลเดียว รับคนสองฟากฝั่งข้ามไปมาหากันและกัน ด้วย
 เรือไม้ลำเล็กที่ชื่อปรารณาลำนี้ สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุ
 คน เรือลำเก่าที่ชื่อปรารณานั้นก็เก่าแก่อิ่งขึ้นทุกที แต่ก็ยัง
 ไม่มีการเปลี่ยนเรือแต่อย่างใด ข้าตระกูลคัมภากี้รวบขึ้น
 ทุกที ไม่มีใครกล้าแม้แต่จะคิดดำเนินกิจการแข่งขันด้วย
 เพราะต่างก็เชื่อกันว่ามีเพียงตระกูลคัมภากี้เท่านั้นที่ล่วงรู้
 ความลับของลำคลองแห่งความตายสายนี้ ทุกคนจึงยอมจ่าย
 ค่าโดยสารแพงลิบลิ่ว ให้กับเรือปรารณาด้วยความเต็มใจ
 (ข้ามฝั่ง ลำคลองสายนั้น และความ โง่เขลา, น. ๗๒-๗๓)

เรื่องราวของความเชื่อในเรื่องสั้นเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงการผูกขาดอำนาจ ผู้ใดที่สามารถ
 สร้างศรัทธาให้คนอื่น ๆ เชื่อได้ก็จะมีอำนาจอยู่ในมือ ความเชื่อที่กล่าวถึงนี้ผู้เขียนอาจหมายถึง
 ความเชื่อในเรื่องใด ๆ ก็ได้ เช่น เศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา

ผีเสื้อ เข้าวันหนึ่งของคนผิดปกติ ผมไม่บ้า และ บ่วงตันโดย เรื่องสั้นทั้ง ๔ เรื่องนี้มี
 แนวความคิดคัดค้านค่านิยมอันมีลักษณะเป็นกรอบเกณฑ์ของสังคม เพราะ ค่านิยมเป็นสิ่งที่คนถือ
 ว่าเป็นสิ่งบังคับ ต้องทำต้องปฏิบัติ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ อ้างจาก วิทย์
 วิศทเวทย์, เสถียรพงษ์ วรรณปก และณรงค์ เส็งประชา, ๒๕๓๓ : ๔๗) ผู้ที่มีความคิดเห็นแตกต่าง
 ไปจากค่านิยมที่มีอยู่ในสังคม ย่อมรู้สึกว่าคุณเองเดือดร้อน เพราะต้องทำในสิ่งที่ตนไม่เห็นด้วย
 และไม่มีอิสระในความคิดและการกระทำต่าง ๆ ค่านิยมอันมีลักษณะเป็นกรอบเกณฑ์ของสังคม
 ดังกล่าวได้แก่ ค่านิยมที่กลายมาเป็นแบบแผนการกระทำและความคิดที่ตายตัวของคนในสังคม
 โดยมีความเชื่อแบบเดิม ๆ ที่ปลูกฝังกันมาเป็นหลักยึด

“ การชักจูงคนหนุ่มมากไม่ใช่สิ่งที่ง่ายหรอก โดย
 เฉพาะการชักจูงให้เขาออกจากกรงขังของความเชื่อเก่า ๆ
 ความเชื่อเก่า ๆ มันมัดตัวเขาไว้หนาแน่นนัก มันปิดหูปิดตา
 เขาจนไม่ยอมที่จะรับรู้สิ่งใด”

(ผีเสื้อ, น. ๔๒)

“อะไร ที่พวกเจ้าคั่นหามันคืออะไรกัน”

“คือความหลุดพ้นซี” ศีเสื่อหนุ่มตอบ

“หลุดพ้น...หลุดพ้นจากอะไร

“หลุดพ้นจากความมมงาย หลุดพ้นจากกรอบกัก

แห่งความลึมหอง”

(ศีเสื่อ, น. ๔๒)

เรื่อง ศีเสื่อ มีแนวความคิดคล้ายกับเรื่อง ข้ามฝั่ง ถ้าคลองสายนั้น และความโง่เขลา เพราะพูดถึงความเชื่อและคตินิยมในการดำเนินชีวิตที่ทำตาม ๆ กันมา โดยไม่มีใครสงสัยในสิ่งที่ทำว่ามีคุณค่าหรือมีประโยชน์อย่างไร ทำให้เกิดการซ้ำ ๆ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ผู้เขียนต้องการจะเสนอความคิดว่า คตินิยมในการดำเนินชีวิตบางอย่างต้องแก้ไข คนหนึ่ง ๆ ไม่ควรรยึดติดกับแนวทางของสังคมที่วางไว้มากเกินไป จนทำให้แนวทางนั้นกลายเป็นกรอบเกณฑ์ล้อมรอบ บีบบังคับให้เขาขาดอิสระในความคิดและการกระทำ ตัวอย่างเช่นวิธีการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ที่ทุกคนยอมรับกันว่า เป็นชีวิตที่เรียกว่าประสบความสำเร็จ ได้แก่ชีวิตที่ผ่านการเรียนในมหาวิทยาลัย เมื่อเรียนจบได้ทำงานดี มีหน้าที่การงานสูง ร่ำรวย มีคู่สมรสที่คู่ควร มีทรัพย์สินสมบัติตามค่านิยมของสังคม เช่น บ้าน รถยนต์ เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในบ้าน มีกิจกรรมยามว่างเหมือนคนอื่นทั่วไปในสังคม เช่นการเดินทางห้างสรรพสินค้า เป็นต้น วิถีชีวิตเช่นนี้เชื่อกันว่าเป็นแบบอย่างของความสำเร็จ เป็นอุดมคติของสมาชิกในสังคม ทำให้ทุก ๆ คนพยายามทำให้ตนเองมีชีวิตในรูปแบบดังกล่าว ทั้ง ๆ ที่บางคนไม่รู้ว่แท้จริงแล้วตนเองชอบรูปแบบชีวิตเช่นนี้หรือไม่ และรูปแบบชีวิตเช่นนี้มีคุณค่า มีความหมายต่อตนเองมากน้อยแค่ไหน หรืออย่างไร

ตัวละคร ๒ ตัวในเรื่องมีพฤติกรรมคล้ายกันคือ ธันว์ และ ศีเสื่อหนุ่ม ต่างก็มุ่งแสวงหาความหลุดพ้นจากความเชื่อเก่า ๆ และกรอบเกณฑ์แห่งสังคม ทั้งสองมุ่งกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความกล้าที่จะคิดและทำในสิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้หลุดพ้นจากวิถีและแนวทางแบบดั้งเดิมที่พวกเขาเห็นว่าเป็นการปิดกั้นอิสระในใจคน และหลุดพ้นจากความเชื่อที่ทำให้คนไม่กล้าที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ รวมทั้งไม่กล้าที่จะใช้เหตุผลแม้กระทั่งกับแนวทางการดำเนินชีวิตของตัวเอง

วิธีการแสวงหาของตัวละคร ๒ ตัวนี้ก็เหมือนกัน คือ ทวนกระแส ธันว์ ทวนกระแสวิถีชีวิตของคนทั่วไป เขาใช้ชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติ หนีห่างจากผู้คน เพื่อที่จะค้นหาให้พบความจริงแท้ของการเป็นมนุษย์และการมีชีวิตอยู่ ซึ่งสัมพันธ์กับธรรมชาติ ในขณะที่ ศีเสื่อหนุ่ม บินทวนกระแสลม

ไปสู่ที่ ๆ คิดว่าดีกว่า ละทิ้งสังคมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวผีเสื้อไปสู่อาณาจักรใหม่ ที่จะทำให้
เผ่าพันธุ์ผีเสื้อมีคุณค่ามากกว่าแค่ผสมพันธุ์ดอกไม้

ความเชื่อในแบบแผนการกระทำและความคิดที่ตายตัวก่อให้เกิดการทำตาม ๆ กันมา ทำให้
ไม่มีการสร้างความคิดและมุมมองใหม่อันจะนำไปสู่การเปิดกว้างยอมรับสิ่งใหม่ ยิ่งไปกว่านั้น
การทำตาม ๆ กันมา ยังเป็นการปิดกั้นไม่ให้คนเราทำอะไรตามหลักเหตุผลที่แวดล้อม หรือแม้
กระทั่งตามความเหมาะสมสำหรับตัวเราเอง

กรอบเกณฑ์เหล่านี้นอกจากจะทำให้เกิดการทำตาม ๆ กันมา อันไม่ก่อให้เกิดผลดีแต่
อย่างใดแล้ว ยังมีบทบาทเป็นเกณฑ์ตัดสินความบ้า/ไม่บ้า ของคนอื่นอีกด้วย ทำให้เห็นว่าคนเรา
ทุกวันนี้ถูกวัดค่าตลอดเวลา กล่าวคือ คนที่ทำตัวเหมือนคนอื่น มีความเชื่อ ความคิด แบบแผนการ
กระทำตาม ๆ ไปกับบุคคลอื่นในสังคม ถือว่าเป็นคนปกติ แต่ถ้ามีใครที่ คิด ทำ และ เชื่อ แตกต่าง
ไป เขาจะถูกตัดสินทันทีว่าผิดปกติไปจากคนอื่น อาจถูกประณามว่าไม่รู้จักกาลเทศะ ขวางโลก
หรือถึงขั้นถูกหาว่าบ้า

คนเราใช้ตัวเองเป็นเกณฑ์ตัดสินว่าคนอื่นบ้า แค่วัด
ความบ้าให้พันตัว ทำตัวให้เหมือน ๆ คนทั่วไปก็ไม่บ้าแล้ว
(ผมไม่บ้า, ไม่มีเลขหน้า)

... โดยคิดว่าสิ่งที่คน โดยมากทำเป็นเรื่องปกติ เป็นความปกติ
ซึ่งบางทีมันผิดหลักความจริง ลองคิดดูนะ คนคนหนึ่งต้อง
การจะทำอะไรอย่างหนึ่งที่คนเขาไม่ทำกัน ต้องกอดความ
รู้สึกของตัวเองไว้ ด้วยเหตุผลว่ามันไม่ใช่สิ่งที่คนเขาทำกัน
เทียบกับบางคนที่ถูกเรียกว่าบ้า เขาสามารถทำทุกสิ่งทุก
อย่างที่เขาอยากจะทำ คนอยากทำแต่ไม่ทำ กับคนอยากทำ
แล้วทำ ใครควรจะเป็นคนผิดปกติ

(ผมไม่บ้า, ไม่มีเลขหน้า)

นอกจากนี้ การทำตาม ๆ กันมาก่อให้เกิดความเคยชิน การกระทำที่ไม่ดีบางอย่างจึงกลายเป็น
ความเคยชินในสังคมที่ใคร ๆ ก็ทำกัน ไม่เห็นเป็นเรื่องแปลก จนกลายเป็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่

ยอมรับกันในสังคม คนที่ไม่ทำตามหรือมีความเห็นขัดแย้งต่อการทำความชั่วนั้นเป็นคนผิดปกติ เป็นคนบ้า การกระทำที่ชั่วร้าย ผิดพลาดที่มีในสังคมเช่น

- คนในสังคมไม่สนใจสิ่งอื่นใดนอกจากตนเอง ขาดความรักให้กัน
- ผู้คนมีความทะยานอยาก วัตถุนิยม หวังได้สิ่งต่าง ๆ แบบเห็นแก่ตัว
- มนุษย์ทำร้ายธรรมชาติ พยายามเอาชนะธรรมชาติ
- มนุษย์ไม่พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ กอบโกยทุกสิ่งใส่ตัว เสแสสร้าง
- สังคมมีการแย่งชิงอำนาจ หลงไหลในอำนาจและมีการ
เอารัดเอาเปรียบ

(บ่วงสันโดษ, น.๖๔)

สิ่งเหล่านี้กลายเป็นเรื่องปกติสามัญ เป็นกระแสสังคม ใครที่ผิดปกติไปจากนี้ กลับกลายเป็นคนผิดปกติ แปลกแยก ต้องถูกลงโทษ

บุคคลใดก็ตามที่เขามีความพอใจในสิ่งที่ตนเองเป็น อยู่ ภาคภูมิใจในสภาพของตัวเองตามกำลังความสามารถ และผลสำเร็จทุกอย่างกระทำลงไป เขาไม่เคยคำนึงถึงสิ่งตอบแทน หรือชื่อเสียงว่าเป็นผู้กระทำ เพียงขอให้สิ่งที่กระทำเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นก็พอใจแล้ว เขาสมควรที่จะถูกกล่าวหาว่าเป็นบุคคลที่ไม่ทะเยอทะยาน ไม่หวังความก้าวหน้า เป็นบุคคลที่อยู่กับหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตตลอดเวลา เป็นผู้ละทิ้งโอกาสไปด้วยความโง่และรู้ไม่เท่าทัน? ใครก็ตามที่พุดจาตรงไปตรงมากลายเป็นคนพุดจาไม่ไพเราะ ใครก็ตามที่ภายในใจคิดอย่างไร สีหน้าและแววตาก็แสดงออกอย่างนั้น กลายเป็นสร้างปัญหาให้สังคมหรือ? คนเราจะอยู่กันได้ด้วยกับดักภายนอกตลอดไปได้อย่างไร... บุคคลผู้ไม่อยากต่อสู้แย่งชิง ถดถอยตัวเองออกจากวังวนที่ยุ่งเหยิง แต่ไม่ได้หมายความว่าปล่อยวางละเลยในทุก ๆ สิ่ง บุคคลนั้นเขาจะกลายเป็นคนไม่เอาไหน ต้องโดนลงโทษ...?

(บ่วงสันโดษ, น.๖๔)

ผลจากการที่สังคมมีกรอบเกณฑ์ในความคิดและการกระทำให้แก่สมาชิกในสังคมอย่างเข้มงวด ทำให้สมาชิกบางส่วนไม่พอใจและต้องการมีวิถีชีวิตตามความพอใจของตน มีเรื่องสั้น ๒ เรื่อง คือ บันทึกเพื่อคุณคุณ กับ คนจร ก้อนหิน และสายน้ำ ที่แสดงให้เห็นว่า ตัวละครเอกพยายามที่จะใช้ชีวิตตามแบบอย่างที่ผิดไปจากค่านิยมเดิม ๆ เขาเรียกการดำเนินชีวิตแบบของตนว่า การแสวงหาความหมายของชีวิต (บันทึกเพื่อคุณคุณ, น.๓๔)

บันทึกเพื่อคุณคุณ กับ คนจร ก้อนหิน และสายน้ำ ตัวละครทั้งสองคนจากทั้งสองเรื่องมีความคิดคล้ายคลึงกัน ประสบการณ์จากตัวละครทำให้เห็นว่า เมื่อค้นหาความหมายของชีวิต สิ่งที่จะตอบคำถามได้ดีที่สุดคือประสบการณ์จากโลกและชีวิต (บันทึกเพื่อคุณคุณ, น.๓๔) เชื่อกันว่าการกบฏ (การ ไม่แยแสต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วสร้างแนวทางใหม่ของตนเอง) จะช่วยให้ได้พบความหมายของชีวิต แต่การกบฏย่อมทำให้คนแปลกแยก เจ็บปวด ไม่ประสบความสำเร็จ จนในที่สุดอาจขาดความศรัทธาในชีวิต

คำว่า นักเดินทาง ต้องคอยควบคุมทุกสิ่งทุกอย่าง
ในตัวตน กุมสภาพจิตใจของตัวเองให้ได้ นักเดินทางต้อง
ไม่ยินดียินร้ายต่อสภาพแวดล้อม อย่าให้มันมามีผลบีบคั้น
จิตใจ เลิกอิจฉาริษยาผู้คนที่แต่งตัวโก้หรู ที่สวมใส่แหวน
เพชรแหวนทอง หรือที่กำลังขับรถเก๋งคันงามราคาหลาย
ล้าน เจ็บปวดอย่างไรกล้ากลืนมันเอาไว้

(คนจร ก้อนหิน และสายน้ำ, น.๖๓)

แต่อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่ประสบความสำเร็จในสิ่งใด ๆ สิ่งที่เราพึงจะทำได้ก็คือ มีสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม มีน้ำใจ และไม่ทะยานอยากจนเป็นผลร้ายต่อคนอื่น นอกจากนี้ สำหรับตัวเองแล้ว จะต้องมีความอดทนในการดำเนินชีวิต เพราะ “มันคือแกนของชีวิตถ้าขาดก็หมายถึงสิ้นสุดการดำรงอยู่” (บันทึกเพื่อคุณคุณ, น. ๓๔)

จากเรื่องสั้น ๕ เรื่องดังกล่าวข้างต้น ผู้อ่านได้รับรู้สารสำคัญเรื่องค่านิยมอันเป็นความเชื่อและกรอบเกณฑ์ของสังคม ที่กล่อมเกลาคัดคนในสังคมมีความคิดและการกระทำที่เป็นแบบแผนเดียวกัน ซึ่งบางครั้งทำให้เกิดการสูญเสียสิทธิประโยชน์ และไม่เกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้น นอกจากนี้หากพิจารณาให้ลึกซึ้งจะพบว่า การกล่อมเกลாதงสังคมดังกล่าว นอกจากจะมีบทบาท

เป็นกรอบในความคิดและการกระทำของคนในสังคมแล้ว ในอีกด้านหนึ่งยังมีบทบาทเป็นเกณฑ์การวัดความถูกต้อง และความปกติ/ไม่ปกติทางจิตของสมาชิกในสังคมด้วย หมายความว่า ใครที่คิด พูด และทำ ผิด ไปจากสิ่งที่ถูกสังคมกล่อมเกลามา คนนั้นก็จะถูกตัดสินว่าผิด หรือเป็นบ้า

แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่ามาใช้กล่อมเกลามหาชนในสังคมก็มีมากมายแตกต่างกันไปตามแต่ละสังคมและยุคสมัย โดยทั่วไป ศีลธรรมและคำสอนของศาสนามักนำมาใช้กล่อมเกลาคำสอนให้คนทำดี ดังนั้นใครทำผิดจากศีลธรรมคำสอนก็จะถูกตัดสินว่าเป็นคนชั่ว ในขณะที่เดียวกัน วัฒนธรรมจารีตประเพณี ค่านิยม ความรู้ ฯลฯ ก็นำมาใช้ในการกล่อมเกลาคำสอนให้คนในสังคมมีความคิด ความเชื่อ และแนวทางในการกระทำเป็นไปในทางเดียวกัน ใครที่คิด พูด และทำ ผิด ไปจากแนวทางการกล่อมเกลามาของสังคมดังกล่าว ก็มักได้รับคำกล่าวหาต่าง ๆ นานา เช่น ไม่รู้จักกาลเทศะ นอกคอก ขวางโลก หรือร้ายแรงที่สุดก็คือ บ้า (สรุปความจาก *Madness and Civilization*, p. ๓๘-๔๕ และ จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ เล่ม ๓, น.๑๖๓) ระดับความรุนแรงของคำกล่าวหาขึ้นอยู่กับว่าสมาชิกในสังคมคนอื่น ๆ ขอมอบพฤติกรรมที่ผิดจากการกล่อมเกลามาทางสังคมนั้น ได้มากน้อยเพียงไร เช่น การใส่เสื้อสีฉูดฉาด ไปงานศพ อาจถูกตำหนิเพียงว่าไม่รู้จักกาลเทศะ แต่การเดินแก้ผ้าในที่สาธารณะ คนส่วนใหญ่ย่อมคิดว่าเป็นการกระทำของคนบ้าแน่นอน

เมื่อมาถึงจุดนี้ ประเด็นที่น่าสนใจจึงไม่ใช่การค้นหว่า สิ่งใดบ้างที่สังคมนำมาใช้กล่อมเกลามหาชนในสังคมด้วยกันเอง หากแต่ควรพิจารณาประเด็นที่ว่า การตัดสินบุคคลในเรื่องความปกติ/ไม่ปกติทางจิต โดยการใช้เกณฑ์การกล่อมเกลามาทางสังคมนั้น ถูกต้องเหมาะสมแล้วหรืออย่างไร และในขณะที่เดียวกัน สมาชิกในสังคมขอมอบการกล่อมเกลามาทางสังคมนั้นหรือไม่ จากสารสำคัญที่ตัวละครวิกตอร์ฮิวส์ออกมา พบว่าสมาชิกบางส่วนกำลังประเมินคุณค่า ค่านิยม และการกล่อมเกลานี้อยู่ ว่ามีคุณค่าเพียงพอสำหรับนำมาใช้เป็นแนวทางชีวิตของคนหรือไม่

ดังที่ผู้วิจัยกล่าวไว้ในตอนต้นบทที่ ๓ นี้แล้วว่า จากการวิจัยพบว่าตัวละครวิกตอร์ฮิวส์ที่ไม่อยู่ในระบบการกล่อมเกลามาของสังคมมีอยู่ ๓ ประเภท คือ ตัวละครนั้นวิกตอร์ฮิวส์จริง จึงไม่รับรู้หรืออยู่ในระบบการกล่อมเกลามาของสังคมโดยปริยาย ตัวละครนั้นไม่เต็มใจรับการกล่อมเกลามาของสังคม จึงถูกกล่าวหาว่าบ้า และ ตัวละครนั้นได้รับการกล่อมเกลามาทางสังคมที่ไม่เหมือนกับตัวละครอื่น ๆ ในเรื่อง อาจเป็นเพราะความแตกต่างทางยุคสมัยหรือสถานที่ ซึ่งก็ทำให้ถูกตัวละครอื่นกล่าวหาว่าบ้าเช่นกัน

จากตัวอย่างคำอธิบายทั้งหมดข้างต้น จะเห็นได้ว่า สังคมมีเกณฑ์ในการตัดสินความปกติ/ไม่ปกติทางจิตของสมาชิกด้วยกรอบการกล่อมเกลางของสังคม แนวทางที่นำมาใช้กล่อมเกล่า เช่น ค่านิยม ศาสนา จารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี ความรู้ วัฒนธรรม ฯลฯ แต่จากเรื่องสั้นที่มีตัวละครวิกตอริต สะท้อนให้เห็นว่า สมาชิกส่วนหนึ่งในสังคมไม่เห็นด้วยกับกรอบพฤติกรรมดังกล่าว พร้อมทั้งแสดงให้เห็นว่ากรอบพฤติกรรมไม่สามารถใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินความปกติ/ไม่ปกติ ทางจิตของคนได้เสมอไป ทั้งนี้เป็นเพราะเกณฑ์นี้มีข้อด้อยหลายประการ คือ ประการแรก การกล่อมเกล่าทางสังคม ยังมีลักษณะเป็นแบบแผนความคิดและการกระทำที่ไม่เปิดกว้าง ไม่ยืดหยุ่นยอมรับความคิดอิสระหรือความคิดใหม่ ๆ ที่เป็นความจริงและเหมาะสมกับยุคสมัย ประการที่สอง กรอบพฤติกรรมดังกล่าวไม่สามารถหล่อหลอมความจริง (truth) ทั้งหมดที่มีอยู่ในสังคมให้แก่สมาชิกได้ อาจเป็นเพราะความไม่รู้หรือครอบคลุมไปไม่ถึง ประการที่สาม สิ่งที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการกล่อมเกล่าทางสังคมนั้นแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม แต่ละยุคสมัย กฎเกณฑ์การตัดสินดังกล่าวจึงไม่สามารถใช้ได้กับทุกคน

ความคิดนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Michael Foucault ที่กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง Madness and Civilization สรุปได้ว่า การตัดสินว่าบุคคลใดมีสภาพวิกลจริตในยุโรปนั้นแตกต่างกันตามยุคสมัย นับจากศตวรรษที่ ๑๖ ที่เห็นคนวิกลจริตที่คนทั่วไปเห็ดผล (unreason) เป็นคนประเภทเดียวกับคนเร่ร่อนจรจัด ต่อมาในศตวรรษที่ ๑๗ เริ่มใช้กฎเกณฑ์ทางศีลธรรมและศาสนา มาพิจารณา กล่าวคือ ใครที่ไม่มีศีลธรรม และไม่มีสำนึกที่ถูกต้อง (men without good sense) จะถูกจับไปอยู่ใน Correction House ซึ่งก็รวมถึงคนบ้าด้วย ในยุค Renaissance ชาวคริสต์เห็นว่าความบ้าคือรูปแบบสูงสุดของพระเจ้าในร่างมนุษย์ (God in man's image) ที่พระเจ้านำมาใช้สั่งสอนมนุษย์ทั่วไปให้ตระหนักในความโศกคิของตนและเกรงกลัวต่อบาป คนบ้าจึงเป็นผู้ที่ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างดี และต้องตระหนักในความสำคัญของพวกเขา แต่ต่อมาในยุคคลาสสิก ผู้คนกลับเห็นว่าคนบ้าเป็นสัตว์ร้ายกลับชาติมาเกิด หลังจากยุคคลาสสิก เกณฑ์การตัดสินความบ้าเปลี่ยนไปคือหันมาสนใจในแง่มุมทางจิตวิทยาอันเป็นแนวทางทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น แต่กระนั้นก็ยังมิมีเกณฑ์ตัดสินเชิงสังคม คือจริยธรรม เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย แต่สุดท้ายตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๙ เป็นต้นมา การตัดสินความปกติ/ไม่ปกติ ทางจิตของคนมักใช้เกณฑ์ทางการแพทย์ เพราะเห็นว่าน่าเชื่อถือ เนื่องจากมีความเป็นวิทยาศาสตร์

แต่ในความเป็นจริง คนบางคนถูกตัดสินว่าเป็นบ้าตั้งแต่ยังไม่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ สังคมเป็นผู้ตัดสินให้ด้วยกฎเกณฑ์การกล่อมเกล่าทางสังคมดังกล่าว ซึ่งผู้เขียนพยายามแสดงให้เห็นว่า เป็นสิ่งที่ไม่ยุติธรรมและสมควรแก้ไขอย่างยิ่ง

ตัวละครวิกลจริตในเรื่องสั้นที่ยกมาเป็นข้อมูล ได้สื่อสารสำคัญเรื่องค่านิยมไว้อย่าง น่าสนใจ ตัวละครเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า ค่านิยมบางประการมีใช้สิ่งที่น่าปรารถนา นำผู้ชายขย่ง อีกต่อไป แต่เป็นค่านิยมที่ไม่มีคุณค่า ไม่เหมาะสมต่อยุคสมัย สมควรแก่การเปลี่ยนแปลง ค่านิยม ยังมีบทบาทเป็นความเชื่อและระเบียบแบบแผนของสังคม เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ กล่อมเกลாதงสังคม ที่สมาชิกบางคนในสังคม ไม่ยอมรับ เพราะเห็นว่าไม่มีคุณค่าเพียงพอต่อชีวิต คน ช้ำยังไม่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ใด ๆ ขึ้นในสังคมอีกด้วย

ยิ่งไปกว่านั้น ค่านิยมที่อยู่ในรูปแบบของกระบวนการกล่อมเกลาทงสังคม ยังทำหน้าที่ เป็นเกณฑ์การตัดสินความปกติ/ไม่ปกติของสมาชิกในสังคม ซึ่งแท้จริงแล้วเกณฑ์ดังกล่าวนี้ก็มีข้อ บกพร่องอยู่บางประการ ทำให้ไม่มีความยุติธรรมในการตัดสิน ดังนั้นค่านิยมจึงกลายเป็นปัญหา สำหรับสมาชิก ที่ต้องการมีอิสระจากระเบียบแบบแผนของสังคม

๓.๓ สภาพการณ์อันเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

สภาพการณ์อันเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม หมายถึง ความตกต่ำของสภาพสังคม ที่มี ความเลวร้ายต่าง ๆ ประปราย ทำให้สมาชิกของสังคมไม่สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ได้แก่เรื่อง โจมตีมันวันนี้ พระศรีอาริย์มาแล้ว ฆาตกรรม ผู้ขี้บไล้ความชั่วร้าย และ จิตแพทย์ผู้ สับสนตัวเอง ทั้ง ๕ เรื่องเสนอลักษณะสภาพสังคมในแง่มุมที่แตกต่างกัน

โจมตีมันวันนี้ เสนอสภาพของการแก่งแย่งและความเห็นแก่ตัวของคนในสังคม ตัวละครเอกของเรื่องเรียนจบปริญญาตรีมา แต่หางานทำไม่ได้ เขาเครียดกับเรื่องของตนเองและ สภาพสังคมที่แวกถ้อยอย่างมาก ความคิดในเรื่องสภาพเลวร้ายของสังคมในแง่ต่าง ๆ จึงพรั่งพรู ออกมาอย่างต่อเนื่อง

จากความคิดของตัวละครทำให้เราเห็นว่า สังคมในทุกวันนี้มีแต่ความเห็นแก่ตัว ทุกคน ต่างแก่งแย่งชิงดีเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการและเป็นใหญ่เหนือผู้อื่น ผู้คนเหยียบย่ำกันเพื่อ ไปสู่จุด ที่สูงกว่าโดยไม่คำนึงถึงคนอื่นที่ถูกเหยียบย่ำเอาโรคเอาเปรียบ สิ่งเหล่านี้ทำให้สังคม ไม่น่าอยู่ และที่ ตำคัญคือคนในสังคมมองไม่เห็น หรืออาจมองเห็นแต่ก็เฉยเมยต่อมัน ไม่คิดที่จะกำจัดความเลวร้าย เหล่านี้ออกไปจากสังคมแต่อย่างใด

แล้วเจ้าแรงน้ำมันจะซัดพาเราไปถึงไหนกันเล่า?

ซัดเราไปเหมือนสวะ ไปเอื้อมมือไขว่คว้าสินค้าและบริการต่าง ๆ ครอบครายอย่างหนัก โกงคดอผลเอาตัวรอดสารพัดคอย่าง มันซัดเราไปสู่สำนักงานอันแสนน่าเบื่อที่เราไม่มีสิทธิจะคัดสินใจ ซัดเซไปสู่กรงเล็บแห่งอำนาจรัฐที่เป็นของคนกลุ่มน้อยอยู่เสมอ

มีใครบ้างที่จะสามารถกำหนดชะตาชีวิตของตนเองได้? มีอยู่บ้างสำหรับคนที่เหยียบตีนผู้อื่นขึ้นไปบนรถเมล์ได้ ผู้ที่ยืนอยู่สูงและประดับประดาตนเองไม่ให้หล่นลงมา แต่ผมก็ไม่เข้าใจเหมือนกันว่าทำไมความมั่นคงของผู้ที่อยู่สูงจึงกลายเป็นความมั่นคงของแผ่นดินไปได้

(โงมตีมันวันนี้, น. ๒๔)

จะเห็นได้ว่า การแก่งแย่งและความเห็นแก่ตัวที่เกิดขึ้นในสังคม เกิดจากความต้องการที่จะมีอำนาจทางเศรษฐกิจ รวมทั้งได้รับสิทธิประโยชน์บางประการเหนือกว่าผู้อื่น ทำให้ต้องแย่งชิงและบางทีก็ถึงขั้นต้องเอาโรคเอาเปรียบผู้อื่นเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนต้องการมา ทั้งนี้เป็นเพราะสังคมในปัจจุบันเห็นคุณค่าของการครอบครอง ยังมีทรัพย์สินและเกียรติยศมาก ก็ยังมีสิทธิโอกาสในด้านต่าง ๆ มาก การแย่งชิง ความเห็นแก่ตัว และการเอาโรคเอาเปรียบจึงเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สภาพการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดความทุกข์สำหรับคนที่ถูกเอาโรคเอาเปรียบ และทำให้สมาชิกในสังคมต้องระวังตัวอยู่ตลอดเวลา เพื่อไม่ให้ตนเองถูกเอาเปรียบได้ เป็นภาวะความกดดันที่ทำให้ไม่มีใครอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข นอกจากนี้ยังสภาพการณ์ดังกล่าวยังชี้ให้เห็นว่า คุณธรรมจริยธรรมในสถาบันศาสนาไม่สามารถถล่มทลายและจุดรั้งให้คนมีสำนึกในการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ได้อีกต่อไป เพราะผู้คนเห็นความสำคัญของสถาบันเศรษฐกิจจนไม่ใส่ใจกับคุณธรรมจริยธรรมแล้ว

พระศรีอาริย์มาแล้ว ตัวละครวิกลจริตหลงคิดว่า ตนคือพระศรีอาริย์ เดินทางมายังโลกเพื่อสำรวจสภาพและความเป็นไป สภาพและความเป็นไปของสังคม ที่พระศรีอาริย์พบเป็นสารสำคัญของเรื่อง คือพระศรีอาริย์พบว่า สังคมมีสภาพขาดความมั่นคงทางจิตวิญญาณ ผู้คนไม่มีความเชื่อมั่นหรือหลักยึดใด ๆ จึงมีการเข้าทรงเพื่อหาความแน่ใจในสิ่งต่าง ๆ ให้ตนเอง สมาชิกในสังคมยังหลงอยู่กับความสะกดกสบายภายนอก วัตถุนิยม รวมทั้งเห็นว่าความดีของยุคพระศรีอาริย์คือตรงที่มีการกินคืออยู่ดี แบบได้ฟรี สบาย ไม่ต้องทำอะไร ความดีงามของยุคพระศรีอาริย์จึงถูกนำมาขาย โดยมีการโฆษณาตามวิถีทางของสังคมแบบบริโภคนิยม

มีพ่อค้าเร่ยื่นโฆษณาประชาสัมพันธ์ ได้ความว่า พระศรีอารีย์มาเข้าทรงสาวใหญ่ ซึ่งพระศรีอารีย์ก็ถูกกะเกณฑ์ให้ต้องตอบปัญหาชีวิตอนาคต รักษาโรคภัยไข้เจ็บ ตลอดจนไปห่วย ลือกันว่าพระศรีอารีย์ที่มาเข้าทรงให้เลขเด็ดงวดหน้าว่า จุ้น-จุ้น

(พระศรีอารีย์มาแล้ว, น. ๖๘)

ตัวละครพระศรีอารีย์(ตัวละครวิกลจริต)เองยังถูกกลืนไปกับกระแสนี้ ทั้ง ๆ ที่เขารู้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับสังคม แต่เขาก็ฝืนไม่ได้ สิ่งที่เขาทำได้คือหนีไปจากสภาพสังคมแบบนี้

“ไปละ” เป็นน้ำเสียงชายหนุ่มผู้เหงาหงอยคนหนึ่ง สมบัติยังสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงบางอย่าง พระศรีอารีย์ไม่ได้มุ่งกางเกงยีนส์ตัวเก่าอมแมมอีก หากเปลี่ยนเป็นตัวใหม่เนื้อผ้ายังแข็งกระด้างอยู่เลย พระศรีอารีย์ล้มหายไปแล้ว สมบัติมองเห็นแค่แสงไฟโฆษณาเทศกาลลดราคากางเกงยีนส์ และโฆษณาสินค้าอื่น ๆ อีกมากมาย รวมทั้งโฆษณาขาย “รัม”

(พระศรีอารีย์มาแล้ว, น. ๖๘)

มองอีกแง่หนึ่ง เหมือนเมืองนี้เป็นเมืองที่สิ้นหวัง เพราะแม้แต่พระศรีอารีย์ยังอยู่ไม่ได้ หอดหวังกับสภาพที่เห็นและเป็นอยู่ ต้องปล่อยให้กระแสการบริโภคที่รุนแรงเข้าครอบงำคนในสังคมต่อไป การครอบงำนี้ไม่เพียงแต่ทำให้คนหลงลืม ปล่อยตัวปล่อยใจไปตามกระแสแต่ยังทำให้คนมัวเมาในกระแสนี้ด้วย

...พระศรีอารีย์กล่าวต่อ “แล้วก็พบคนหลงตัวเอง คนหลงอำนาจ คนหมกมุ่นกับกามตัณหา คนไม่เชื่อมั่นตัวเอง คนไม่มีความจำ คนไม่มีรากเหง้า คน...”

(พระศรีอารีย์มาแล้ว, น. ๖๘)

ตามความคิดของพุทธศาสนิกชน พระศรีอารีย์คือผู้นำในโลกใหม่ เป็นโลกแห่งความดีงาม และอุดมสมบูรณ์ กล่าวได้ว่าเป็นโลกแห่งอุดมคติที่ใคร ๆ ก็ใฝ่ฝันถึง แต่จากเหตุการณ์ในเรื่อง สะท้อนให้เห็นน้ำเสียงและทัศนคติของผู้เขียนว่า หมดหวังในโลกอุดมคตินั้นแล้ว ความดีงาม อุดมสมบูรณ์ในยุคพระศรีอารีย์ไม่มีทางเป็นไปได้ เพราะแม้แต่ตัวพระศรีอารีย์หรือผู้นำสังคมเอง ยังไม่สามารถต้านทานกระแสแห่งความชั่วมาในวัดดูได้ และสุดท้าย สังคมก็คงดำเนินต่อไปอย่าง หมดหวัง เรื่อง พระศรีอารีย์มาแล้ว นี้ พยายามทำให้ผู้อ่านเห็นว่า สถาบันเศรษฐกิจมีอำนาจเหนือ สถาบันศาสนาในปัจจุบัน ความพยายามของสถาบันศาสนาที่จะกล่อมเกลาคือคนให้มีเหตุผลและ ดำเนินชีวิตอย่างมีสติ รอบคอบ ไม่สามารถทำได้สำเร็จ เพราะผู้คนให้ความสำคัญกับสถาบัน เศรษฐกิจมากกว่า

มาตรการ เป็นเรื่องของคนวิกลจริต ที่เผลอเข้าไปเวียนเปียนอยู่ในที่เกิดเหตุถึงกันตาย ในที่นั้นมีไทยมุงยืนดูกันอยู่กลุ่มหนึ่ง ต่างคนต่างวิจารณ์เหตุการณ์นี้แล้วโยงไปถึงเรื่องของตัวเอง ทำให้เห็นสารสำคัญของเรื่องคือ การขาดความสัมพันธ์ และพฤติกรรมอันรุนแรงของคนในสังคมที่ ไม่มีใครสนใจ

ในสังคมทุกวันนี้มีเหตุมาตรการเกิดขึ้นแทบทุกวัน ผู้คนสนใจวิพากษ์วิจารณ์กันว่าเป็น ความรุนแรงรายวัน แต่แท้จริงแล้ว กรณีการฆ่ากันตายโดยมีศพนอนให้เห็นอยู่ไม่ได้เป็นความ รุนแรงเพียงประการเดียวที่เกิดขึ้นในสังคมเท่านั้น การกระทำอื่น ๆ เช่นการมีจิตใจก้าวร้าว การคิด แก้ปัญหาด้วยการทำลายล้าง การทำแท้ง การแพร่เชื้อเอดส์ ก็ถือเป็นความคิดและการกระทำอัน รุนแรง เทียบเท่ากับการมาตรการที่ไม่มีใครคิดถึง

เมื่อมีมาตรการ ย่อมมีทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ เช่นเดียวกับการที่เราไม่ถือว่าคนที่มีความ ก้าวร้าว คนทำแท้ง คนแพร่เชื้อเอดส์ ฯลฯ เป็นมาตรการ กับผู้ถูกกระทำถ้าไม่นอนตายให้เห็น ก็จะไม่ มีใครสนใจเหมือนกันว่าเขาถูกกระทำด้วยความรุนแรง(อันเทียบเท่ากับการถูกมาตรการ) ตัวอย่างเช่นคู่สนทนาระหว่างชายก้าวร้าว คิดว่าการฆ่าล้างแค้นเป็นเรื่องสมควร ไม่คิดว่าเป็นความ รุนแรงแต่อย่างใด

“บุญคุณความแค้นนี้มันเรื่องใหญ่ ใหญ่กว่าอะไร
ทั้งหมด ยิ่งถ้าเป็นลูกผู้ชายด้วยละก็...”
“เหมือนอย่างในหนังจีน”

ชายอายุไล่เลี่ยกับศพพยักหน้าช้า ๆ “ผมดูหนังฝรั่ง ไม่ค่อยชอบหนังจีน แต่พวกเจ้าพ่อกาเพียฝรั่งมันก็ถือเรื่องนี้สำคัญกว่าอะไรทั้งหมดเหมือนกัน ลองว่าถูกทำให้แค้นละก็...ต้องชำระกันอย่างเจ็บแสบสะใจ จะมาเหยียบงมูกกันไม่ได้หรอก ถูกผู้ชาย

(ฆาตกรรม, น. ๔๐)

หรือคู่สนทนาระหว่างหญิงโสเภณีที่คิดว่าการแพร่เชื้อเอชไอวีให้ผู้อื่น ไม่ใช่ปัญหา

“ดูก็อยากฆ่าอีวันเหมือนกัน อีห...”

“เขาลือกันว่ามันเป็น โรคเอดส์หรือ?”

“นั่นแหละ เห็นมันตรวจเลือดมาแล้วซิม ๆ อยู่หลายวัน แต่ตอนนี้มันฮึด รับแจกฉีดยาหายป่วย”

“ก็เรื่องของมัน” พุดกลัวหัวเราะ “ดีเหมือนกัน...ไอ้พวกหน้ามึงมันจะได้ตายเสียมั่ง”

(ฆาตกรรม, น. ๔๑)

การที่ไม่มีใครเห็นความเป็นจริงที่ว่า การกระทำด้วยความรุนแรง แม้จะไม่ถึงกับฆ่ากันตาย ก็ถือเป็นฆาตกรรม และ/หรือ อาชญากรรมเหมือนกัน การละเลยความจริงในข้อนี้ยังทำให้ความรุนแรงทวีมากขึ้นในสังคม แล้วผู้คนก็จะเห็นว่าเป็นเรื่องปกติ

ท้ายที่สุดแล้วการที่ไม่มีใครสนใจใคร่นั่นแหละคือการฆาตกรรมที่เกิดขึ้นในสังคม

จิตแพทย์ผู้สับสนตัวเอง เรื่องราวของจิตแพทย์หนุ่มผู้นี้แสดงสภาพความสับสนของคนในสังคมให้เห็นว่า มนุษย์ในสังคมทุกวันนี้มีชีวิตอยู่กันอย่างโดดเดี่ยว ความสัมพันธ์ที่มีระหว่างกันเป็นเพียงการเสแสร้ง ไม่มีใครคิดจะให้ “ใจ” กับใครอย่างแท้จริงด้วยหวาดระแวงว่าจะถูกเอารัดเอาเปรียบ ทำให้สมาชิกในสังคมเกิดความเครียด และไม่สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

จิตแพทย์คนหนึ่งเครียดกับงาน รวมทั้งความแปลกแยกจากสังคม ความโดดเดี่ยวและความฝันของคนที่ไม่เคยเป็นความจริง จึงเกิดความคิดอยากหลุดเข้าไปในความฝันเหมือนคนบ้าบ้าง เขาสับสนมากกว่าที่แท้ความจริงกับความฝันคืออะไร ความตายคืออะไร ในที่สุดเขาก็มีพฤติกรรมเหมือนคนบ้า

ทุกครั้งที่เราเห็นคนบ้านั่งเคียงกับเงาตัวเอง เขาอยาก
 ปลอดภัยจากสังคมเช่นนั้นบ้าง ไม่ต้องแยแสกับชีวิต มีใคร
 สนใจเรื่องราวของคนบ้างเล่า สิ่งแวดล้อมภายนอกเข้ามา
 รุกรานชีวิตทุกวัน การเสแสร้งที่น่าเบื่อหน่าย และความตาย
 ของเรื่องราวมากมายที่ผ่นค้ำอยู่ในใจ

เขาอยากเดินออกจากชีวิตที่เป็นอยู่แต่ขาดเพื่อนร่วม
 ทาง ความโดดเดี่ยว, ความเหงาฝังจมอยู่เนิ่นนาน ยิ่งขุดค้ำ
 มันกลับจมลึกลง วันนี้เขาได้ยื่นเสียหัวเราะของตัวเองแล้ว
 มุขตลกที่นั่งเคียงกับตัวเองนั้นแหละ

(จิตแพทย์ผู้สับสนตัวเอง, น. ๖๒)

ตามปกติ ในสังคมหนึ่ง ๆ สมาชิกต้องมีความสัมพันธ์ต่อกัน เพราะมนุษย์อยู่คนเดียวไม่ได้
 ปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมขึ้นอยู่กับบทบาท หน้าที่ และสถานภาพของแต่ละคน ทุก ๆ คน
 คาดหวังที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และในเวลาเดียวกันก็ถูกผู้อื่นคาดหวังที่จะมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ทั้งนี้
 เป็นไปตามความเหมาะสมของบทบาท หน้าที่ และสถานภาพ การคาดหวังในปฏิสัมพันธ์ดังกล่าว
 จะทำให้มนุษย์รู้สึกเป็นสุข เพราะรู้ว่าตนเองจะไม่ได้อยู่โดดเดี่ยว แต่อย่างไรก็ตาม ในสังคมปัจจุบัน
 การคาดหวังดังกล่าวก็ยังเป็นเพียงการคาดหวัง ไม่เคยเกิดขึ้นเป็นความจริง เพราะต่างฝ่ายต่างกลัวที่
 จะถูกเอาเปรียบจากคนอื่น ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจึงเกิดขึ้นตามหน้าที่หรือตามความจำเป็นเท่านั้น

ผู้ขับไล่ความชั่วร้าย ตัวละครวิกลจริตเที่ยวเอาไม้กระบองไล่ตีผู้คนทั่วไป อ้างว่าเพื่อขับไล่
 ความชั่วร้ายที่มีอยู่ในตัวคนเหล่านั้น ความคิดและคำพูดของตัวละครนี้ชี้ให้เห็นว่า สังคมในทุกวันนี้
 มีความชั่วร้ายแฝงอยู่ในตัวมนุษย์เองก็มี แต่ไม่มีใครมองเห็นหรือบ้างก็ไม่รับรู้ หรือละเลยความ
 ชั่วร้ายเหล่านั้น หน้าที่ของทุกคนคือกำจัดความชั่วร้ายเหล่านั้นให้หมดไป แล้วสร้างสรรค์ความ
 ดีงามให้เกิดขึ้นในสังคม

“สังคมของเรามันเสื่อมทรามลงไปทุกวัน มนุษย์กำลัง
 พาตัวเองและโลกที่เราอาศัยอยู่นี้ไปสู่ความวิบัติโดยไม่รู้ตัว มี
 ความชั่วร้ายเกาะแฝงอยู่ทุกหนทุกแห่ง แต่ไม่มีใครสักคนที่จะ
 สนใจมัน นั่นเท่ากับเปิดโอกาสให้พวกมันแพร่ขยายพันธุ์มาก
 ขึ้นทุกวัน ทุกคนเอาแต่วางเฉยโดยคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของ

ตัวเอง ตักวันหนึ่งพวกเขาจะพบว่ามันสายเกินกว่าจะ
แก้ไข...ทุกคนจะต้องเสียใจเพราะความเฉยเมยของ
ตัวเอง

(ผู้จับไล่ความชั่วร้าย, น. ๕๖)

นอกจากนี้ ความชั่วร้ายยังมีอยู่ในสิ่งอื่น ๆ นอกเหนือจากตัวคน เช่นอยู่ในสินค้า อยู่ใน
คำสอนผิด ๆ เป็นต้น

“ผมคิดว่ามันเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องร่วมกัน
กำจัดมันให้สูญสิ้นไปจากโลกนี้ แต่เพราะทุกคนมองไม่เห็น
มัน ผมจึงต้องกระตุ้นให้พวกเขาสำนึกถึงความมีอยู่ของมัน
ให้พวกเขาได้มองเห็นความชั่วร้ายที่เกาะติดอยู่บนตัวของ
พวกเขา บนสินค้าหลอกลวงของพ่อค้าเจ้าเล่ห์ บนคัมภีร์
และคำสอนของศาสดาจอมปลอม...”

(ผู้จับไล่ความชั่วร้าย, น. ๕๖)

สภาพความตกต่ำของสังคมส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากสถาบันสังคม ๒ สถาบัน ได้แก่
สถาบันเศรษฐกิจและสถาบันศาสนา กล่าวคือ ผู้คนในสังคมเห็นความสำคัญของสถาบันเศรษฐกิจ
มาก จนทำให้เกิดการสะสม แข่งแย่ง เอารัดเอาเปรียบต่อกัน โดยไม่มีความสนใจในคุณธรรม
จริยธรรมที่เคยมีมาแต่เดิม สถาบันศาสนาเองก็พยายามที่จะกล่อมเกลา และล่อลวงผู้คนไม่ให้ลุ่มหลง
กับการสะสมหรือวัตถุนิยม รวมทั้งพยายามทำให้คนรู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตา แต่สถาบัน
สังคมก็ไม่สามารถทำได้สำเร็จ เพราะสมาชิกในสังคมไม่เห็นความสำคัญของสถาบันศาสนาอีก
ต่อไป

แต่อย่างไรก็ตาม สารสำคัญเรื่องสภาพการณ์อันเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมนี้ แม้ส่วนใหญ่
จะเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสถาบันสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันเศรษฐกิจ และ สถาบันศาสนา แต่
ผู้เขียนก็มีได้มุ่งหมายที่จะแสดงอำนาจของสถาบันเศรษฐกิจ และความตกต่ำของสถาบันศาสนา
อย่างเด่นชัด หากแต่พยายามที่จะสะท้อนภาพสังคมให้ผู้อ่านเห็นว่า สังคมกำลังมีปัญหา มีความ
เลวร้ายต่าง ๆ แอบแฝงอยู่ ที่ทำให้สมาชิกในสังคมอยู่อย่างไม่สงบสุข นอกจากนี้ ผู้เขียนยัง
พยายามทำให้ผู้อ่านสำรวจตนเองว่า ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของความเลวร้ายในสังคมดังกล่าวหรือไม่
และควรรหาทางแก้ไขอย่างไร

สังคมนี้อาจมีสิ่งมีชีวิต มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องการการอยู่ร่วมกันกับคนอื่น อุดมคติของการอยู่ร่วมกันในสังคม คือการที่สมาชิกทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แต่ในปัจจุบัน ในภาวะที่เงินเป็นใหญ่ สมาชิกของสังคมต่างมุ่งหาเงินเพื่อซื้อความสะดวกสบายส่วนตัว โดยไม่สนใจว่าจะสร้างความเดือดร้อนให้ใครหรือไม่ ความคิดวัตถุนิยมพุ่งเพ้อ ก่อให้เกิดความชั่วร้าย รุนแรงขึ้นในสังคม เช่น ความอิจฉาริษยาอาฆาต การก่ออาชญากรรม การแก่งแย่งเห็นแก่ตัว ความเลวร้ายอันสำคัญที่เกิดขึ้นในสังคม และสะท้อนออกมาในเรื่องสั้นที่มีตัวละครวิกฤตคือการที่สมาชิกแต่ละคนในสังคมมีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง ไม่ใส่ใจกันและกัน ทำให้สังคมมีสภาพเป็นเพียงที่ ๆ มีคนอยู่ร่วมกัน แต่คนเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กันแบบหลวม ๆ กล่าวคือ ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างจริงจัง เป็นผลให้สมาชิกไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

จากข้อมูลที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ สารสำคัญที่ตัวละครวิกฤตในเรื่องสั้นได้นำเสนอไว้แบ่งได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ สารสำคัญเกี่ยวกับปัญหาในสถาบันสังคมแบบรูปธรรม สารสำคัญเกี่ยวกับปัญหาค่านิยม และ สารสำคัญเกี่ยวกับสภาพการณ์อันเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เนื้อหาของสารสำคัญทั้งหมดมุ่งเน้นที่การชี้ให้เห็นปัญหาในด้านต่าง ๆ ที่ทำให้สมาชิกในสังคมเดือดร้อน ทั้งยังได้แสดงสาเหตุของปัญหา และกระตุ้นเร้าให้คนในสังคมร่วมมือกันแก้ปัญหาด้วย

ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน กล่าวคือ แต่ละปัญหาไม่ได้เกิดขึ้นโดยไม่มีเหตุปัจจัย และนอกจากนี้ผลของมันยังกระทบไปสู่ส่วนอื่น ๆ ของสังคม ก่อให้เกิดปัญหาคามากมาย จากการวิเคราะห์พบว่า สาเหตุทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถาบันสังคม และส่วนอื่น ๆ ของสังคมได้รับผลกระทบ กล่าวคือ สถาบันเศรษฐกิจเข้าไปมีอิทธิพลเหนือเป้าหมายสูงสุดของสถาบันอื่น ๆ ที่กำหนดไว้ ทำให้แนวคิดและรูปแบบปฏิบัติของสถาบันอื่น ๆ เปลี่ยนแปลงไป ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้เต็มที่ สมาชิกที่ต้องพึ่งพาสถาบันดังกล่าวจึงได้รับความเดือดร้อน ตัวอย่างเช่น สถาบันเศรษฐกิจมีอำนาจเหนือคุณธรรมจริยธรรมในศาสนา ทำให้สมาชิกในสังคมขาดความรักความเมตตาต่อกัน สังคมจึงมีแต่ความวุ่นวายยุ่งเหยิง หรือ สถาบันเศรษฐกิจมีอำนาจเหนือสถาบันครอบครัว พ่อแม่สนใจแต่การทำงานหาเงินจนไม่มีเวลาให้ลูก ลูกจึงกลายเป็นสมาชิกที่เป็นภาระของสังคมและก่อปัญหาให้แก่สังคม เป็นต้น

สารสำคัญของเรื่องทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนจงใจนำเสนอผ่านทางตัวละครวิกตอริต สารสำคัญเหล่านี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจและมีความสำคัญ เพราะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับปัญหาด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม เป็นภาวะแห่งความทุกข์ที่สมาชิกในสังคมทุกคนต้องตระหนัก และหาทางออกร่วมกัน ในอีกแง่หนึ่ง สารสำคัญเหล่านี้จึงมีคุณค่าในการชี้นำสังคม อันเป็นบทบาทของวรรณกรรมร่วมสมัย นอกจากนี้ การสื่อสารผ่านตัวละครวิกตอริต ยังจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อจิตใจผู้อ่านได้ดียิ่งขึ้น เพราะลักษณะของความวิกตอริตมีประโยชน์หลายประการ ที่จะใช้ในการสื่อสารสำคัญของเรื่อง ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงโดยละเอียดไว้ในบทถัดไป